

MŰVELŐDÉSÜGYI MINISZTERIUM
Budapest, V. Szalay u. 10-14.

KULTURÁLIS PROGRAM TERVEZETE

/Kézirat gyanánt/

Kiadásért felelős: a Művelődésügyi Minisztérium titkárságának vezetője

Megrendelve: 1957 XI.1. Pédányszám: 2500

Készült Rotaprint eljárással az MNOSz 5601-54 Á és MNOSz 5602-55 Á szabványok
szerint 4.5 (Á/5) ív terjedelemben ábrával

FELSŐOKTATÁSI JEGYZETELLÁTÓ VÁLLALAT

Felelős: Heitter Imre

7-1222

I. ELVI ÉS TÖRTÉNETI ALAPVETÉS

1. A Horthy fasizmus művelődéspolitikája a burzsoázia és a feudális elemek osztályuralmának eszköze volt. A legelemibb ismeretek terjesztésére is csak a néptömegek fokozott kizsákmányolása és az imperialista háborúra való felkészülés szempontjából gondoltak. Fő célkitűzésük az volt, hogy az uralkodó osztályok művelődési monopóliumát megőrizzék s az értelmiséget felhasználják az uralkodó osztályok népellenes és nagyhatalmi sovíniszta céljainak propagálására.*

A feudális maradványokkal telített tőkés rendszer talaján az uralkodó osztály művelődéspolitikája által gátolva a magyar közműveltség lényegesen nem fejlődött. Az állítólagos magyar "kulturfölnény", amelyet a rendszer ideológusai a szomszéd népek elleni hangulatkeltés céljából oly sokat emlegettek, papíron meglévő, de meg nem valósuló iskoláztatási törvényekben, a munkás és paraszt fiataloknak a középiskolákból és felsőiskolákból való kirekesztésében, a város és a falu szembeállításában és kulturális ellátatlanságában, az értelmiségnek a néptől való elszigetelésében, az állástalan diplomások tömegében, a reakciós, klerikális előítéletek és fasiszta nézetek uralmában állott.

Nem csoda, ha ilyen körülmények között az értelmiség legjobbjai a művészet, tudomány, közoktatás és népművelés terén csak a rendszer ellen vívott - nem egyszer tragikus kimenetelű - harcban érhettek el eredményeket. Életműük - Bartóké, Kodályé - szemléletesen mutatja, hogy a néppel való egybeforrás előfeltétele az igazi nagy alkotásoknak.

De a fennálló viszonyok ellen radikálisan csak a magyar munkásosztály, a forradalmi munkásmozgalom vehette fel a harcot. Csak ez mutatható rá, hogy a kulturális viszonyok gyökeres megváltoztatásának alapvető feltétele a feudális maradványok felszámolása és a kapitalizmus megdöntése. A Magyar Kommunista Párt azonban közvetlenül is állást foglalt kulturális kérdéseink fejlődésében: szenvedélyesen leleplezte a Horthy fasizmus művelődéspolitikáját, harcolt a magyar kultúra egészséges kibontakozásáért, s a magyar múlt haladó kulturális örökségére és a szovjet kultúra vívmányaira támaszkodva megtette az adott viszonyok között lehetséges kezdő lépéseket az új szocialista kultúra felé. Nem utolsósorban ezzel biztosította befolyását a magyar értelmiség leghaladottabb rétegére, amelynek soraiból számosan váltak a párt ügyének odaadó harcosai. Nem véletlen az sem, hogy az elmúlt korszak művészetének legmagasabb csucsain, amelyek már a továbbfejlődés szocialista irányát jelezték, József Attila költészete, Derkovits festészete a kommunista munkásmozgalom ihletésére jött létre.

---

* "Nem véletlen, hogy honvédelmünk hivatott vezetői részéről többszörösen elhangzott az óhaj, hogy a korszerű honvédelem érdekében pótoljuk a népiskolai nevelés és oktatás hiányait. Nem véletlen, hogy a közigazgatás emberei, az ipari és mezőgazdasági érdekképviselők /vagyis a tőkés és földbirtokosok/ hasonló követelményeket támasztanak" - írta a háború közvetlen előkészítése idején Hóman Bálint kultuszminiszter, fasiszta háborus bűnös. /Néptanítók Lapja 1940. 397. lap./

2. A fasiszta államhatalom megdöntése, a munkásosztály hatalmának kivívása megteremtette a magyar művelődés új, szocialista fejlődésének feltételeit.

A szocialista művelődéspolitikai célkitűzései nem választhatók el azoktól a nagy gazdasági-politikai céloktól és e célok megvalósulásáért folytatott harctól, amelyek társadalmi törvényszerűségeket felismerésén alapszanak. Szerves részét képezik a szocializmus felépítése korszakos feladatának: az ipar és mezőgazdaság szocialista átalakításának, a város és a falu, valamint a fizikai és szellemi munka közötti ellentét megszüntetésének, amely csak a társadalmi munka termelékenységének növekedése és a tömegek ezen alapuló életszínvonal-emelkedése útján mehet végbe. A művelődéspolitikai legfőbb feladata, hogy a munkás és paraszt tömegek kulturális színvonalának emelésével, szocialista öntudatának kialakításával, a régi értelmiség világnézeti átnevelésével és új szocialista értelmiség kinevelésével sokoldalúan bontakoztassa ki a tömegek és minden egyes ember képességét, tudását, kezdeményező erejét a szocialista építés szolgálatában, mivel a szocialista építés terén tett minden sikeres lépés kedvezőbb feltételeket teremt az emberi képességek további, gazdagabb kibontakozása számára. Ez a folyamat a kulturforradalom, amelynek során kialakulnak az emberek közötti érintkezésnek új szocialista erkölcsi normái is, tömegméretekben alakul ki az új szocialista ember.

A kulturforradalom nem valami ösztönös folyamat. A hatalom megragadása megteremteti a kulturforradalom lehetőségét, de ezt a lehetőséget a dolgozó tömegek csak a párt- és állami irányítás segítségével válthatják valóra. A párt- és állami szervek egységes művelődéspolitikai célkitűzései és kulturális szervező munkája nélkülözhetetlen, mivel a szocialista kultúra fejlődése csak a marxista-leninista világnézet egyre szélesebb és egyre mélyebb elterjesztése, a polgári nézetek és intézmények kiszorítása alapján megy végbe. A kulturforradalom végeredményben az egész dolgozó nép ideológiai átnevelése, a marxizmus-leninizmus, a szocialista humanizmus szellemében olyan forradalmi átalakulás, amely egyenértékű a szocializmus társadalmi-politikai győzelmével, jóllehet egyrészt azon alapszik, másrészt azt szilárdítja meg és fejleszti tovább.

A pártirányítás részben az adott terület kommunistáinak és a párt körül tömörülő szimpatizánsoknak mozgósítása útján részben a megfelelő állami szervek kulturális szervező munkája útján valósul meg. Az irányítás formái változhatnak és változnak is, de minden formában közös, hogy a/ eszmei úton, a marxizmus-leninizmus eszméinek meggyőző erejére támaszkodva, b/ az állam kezében lévő gazdasági-anyagi eszközök felhasználásával történik és c/ nem enged teret a párt és proletárdiktatura-ellenes törekvéseknek, amelyeket adminisztratív úton elnyom. Helyessége akkor biztosított, ha a tényleges szükségletekre és a tömegek tapasztalataira, fejlettségi fokára épít, összeegyeztetve a helyi szükségleteket az országosokkal.

3. A szocialista kultúra a maga egészében csak azután jön létre, miután a munkásosztály az államhatalmat megragadta. Fejlődése így módon ellentétes a polgári kulturáéval, amely már a feudális társadalom pórusaiban kialakul, kapitalista viszonyok talaján jön létre és terjed szét. A munkásosztály - amelynek ideológusai a proletárforradalomra való felkészülés idején kialakítják már a politikai-ideológiai harc fegyvereit, kialakítja a szocialista kultúra első csiráit, - saját gazdasági-társadalmi rendjét csak a hatalom megragadása után kezdi építeni és csak ezen az alépitményen emelődhet és alakulhat ki a szocialista kultúra, szakadatlan harcban a régi intézmények és tudatformák ellen. E harcban a régi intézmények ujjakkal való helyettesítése mellett, kisajátításuk és tartalommal való megtöltésük módszerét, vagyis a kulturális reform módszerét is igénybe veszik. Ebben a történelmi összefüggésben kell értékelni azt a tényt, hogy a munkásosztály kulturális hegemoniájáért, a szocialista kultúra kialakításáért vívott harcban mi - a többi népidemokratikus országhoz hasonlóan - támaszkodhatunk már a Szovjetunió tapasztalataira, ami sok felesleges tapogatózástól és utkereséstől kímélhet meg bennünket. De mivel a szocialista kultúra kialakítása sajátos, a

történelmi fejlődés által meghatározott nemzeti körülmények között megy végbe, azért a szovjet tapasztalatok átvétele nem lehet mechanikus másolás. Azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a fejlődés különböző fokain állunk, ott a felépített szocializmus, itt az épülő szocializmus alapján merülnek fel a kulturális feladatok. Az utóbbi körülményekből következik a velünk "egyidejű" fejlődés útján járó népidemokratikus országok tapasztalatai tanulmányozásának nélkülözhetetlensége. Ugyancsak tanulmányozni kell és fel kell használnunk a hanyatló burzsoá kultura elleni harcból született szocialista és demokratikus kulturális vívmányokat, amelyeket a kapitalista országok haladó erői teremtettek meg.

4. A születő új kultura tartalmában szocialista, formájában nemzeti. Szocialista tartalmát a párt marxista-leninista világnézete és az épülő szocializmus szükségletei szabják meg. A nemzeti forma abból ered, hogy a szocialista fejlődés általános törvényei mindig sajátos, történelmileg kialakult nemzeti formákban jelentkeznek s az új szocialista kultura kapcsolódik a nemzeti kultúra haladó örökségéhez. A szocialista tartalom elsődleges a nemzeti formával szemben, bár a nemzeti forma nem pusztán külső járuléka, mint ezt az élettől elszakadt dogmatikusok hiszik, akik a nemzeti formát rendszerint csak a nemzeti nyelvben látják: a nemzeti forma lényeges történelmi viszonyok kifejeződése. A tartalmában szocialista, formájában nemzeti kultura helyes marxista jelszavát az ellenforradalom ideológiai előkészítése során a revizionisták szofista érvekkel elvetették. Elhallgatták azt, hogy ez a meghatározás mindenekelőtt a kultura egészére vonatkozik. Elhallgatták továbbá azt is, hogy jóllehet a kultura egyes területein, például a művészetben, a műalkotások formájában éppúgy megvannak a jellemző szocialista vonások, mint tartalmukban a jellemző nemzeti vonások, azért mind a művészi alkotás tartalmában, mind formájában a szocialista mozzanat elsődleges a nemzetihez képest, minthogy ez az általános, törvényszerű tartalom, amely a különös formájában jelenik meg.

5. A kulturforradalom nagy eredményeket ért el hazánkban: szemléltető adatok a közoktatás, az iskolán kívüli népművelés, a kulturális intézmények számszerű fejlődése és látogatottságuk fejlődése a tudomány területéről, amelyek megmutatják a város és a falu közötti szakadék csökkenésének, a munkás és paraszt tömegek kulturális érdeklődésének és tevékenységének fejlődését, arányszámuk ugrás-szerű emelkedését oktatási intézményeinkben.

Mindezek összességükben azt jelentik, hogy megtörtük a volt uralkodó osztályok műveltségi monopóliumát, fokoztuk népünk kulturális ellátottságát, emelkedett általános műveltségének és szakmai ismeretének, tudásának színvonala, csökkentettük a város és a falu, valamint a szellemi és testi munka közötti - a kapitalizmus körülményei között egyre növekvő áthidalhatatlan - távolságot. Kultúránk tartalmában is egyre inkább szocialistává vált. Megindult a marxizmus-leninizmus behatolása a szaktudományokba: társadalomtudományunk komoly eredményeket ért el különösen a múlt feltárásában; a természettudományok közelebb kerültek a gyakorlathoz. Irodalmunkban, művészetünkben megjelentek a szocialista realizmus első szerény, de biztató eredményei is, amelyek a szocialista realizmus szovjet és nyugati eredményeivel együtt megnyitották, megelevenítették a szocialista világnézetbe még el nem jutott művészet realista törekvéseit is, kivezető utat mutatva a polgári dekadenciából.

A párt a kultura egész területén tettekkal bizonyította be, hogy nemzeti politikánk egyetlen járható útja a szocialista út, mert csak ez vezet az egész dolgozó, szocialista nemzetté váló magyar nép kulturális felemelkedéséhez, a kultura általános színvonalának emelkedéséhez és új - távlataiban - az eddiginél is magasabb kulturális csúcsteljesítmények létrejöttéhez.

6. A nagy eredményeket azonban komoly hibák kísérték. E hibák alapja az volt, hogy a szocialista iparosítás és kollektivizálás feszített tervének megfelelően túl gyors ütemű fejlődést irányoztunk elő kulturális területen is. A régi párt-

vezetés figyelmen kívül hagyta azt a lenini elvet, hogy a "kulturális feladatot nem lehet olyan gyorsan megoldani, mint a politikai és katonai feladatokat.. Háboruban lehet győzni néhány hónap alatt, kulturális győzelmet aratni azonban nem lehet ilyen rövid idő alatt, a dolog lényegénél fogva itt hosszabb időre van szükség és alkalmazkodnunk kell ehhez a hosszabb időszakhoz. Terveznünk kell a munkát és a lehető legkitartóbban, legállhatatosabban és a lehető legrendszeresebben kell végeznünk". /Lenin Művei 33. kötet 66. lap./ Ehhez járult még a személyi kultusz torzító hatása és a túlzott központositásból eredő bürokratikus módszerek eluralkodása. Komoly károkat okozott, hogy azt a helyes lenini elvet, amelynek értelmében a kulturforradalom nem öncél, hanem alá van rendelve az alapvető gazdasági és politikai feladatok megoldásának, szektás, dogmatikus módon értelmezték, s a kulturális, sőt nem egyszer az oktató munkától is egészen közvetlen termelési és politikai kihatásokat vártak.

7. Külön kell szólnunk értelmiségi politikánkról, tekintettel arra a fontos szerepre, amelyet az értelmiség a kulturforradalom egészében betölt. A párt nagy sikereket ért el az értelmiség megnyerésében a fordulat évéig, sőt még a következő egy-két esztendőben is. Sikereit megkönnyítették, hogy már az illegálitás idején a magyar értelmiség nem egy kiemelkedő alakja lett a párt tagjává, vagy segítette elő - a párton kívül - a párt célkitűzéseinek megvalósulását. Teljesen helyes volt, hogy a régi értelmiség ideológiai átnevelésére törekedve, ezzel egyidejűleg a munkás és paraszt származású új értelmiség kialakulását segítette elő s a régi és új értelmiség egybeötvözésével akarta megoldani a feladatokat. A helyes célkitűzés megvalósítását a következő hibák akadályozták: a/ a fordulat éve után az értelmiség óriási többségét jelentő tanítók, tanárok, egyszerű mérnökök, orvosok stb. anyagi és erkölcsi megbecsülését elhanyagolta, nem vonta be kellően a szocialista építés feladatainak megoldásába, s átnevelésüket egyoldalúan, csak intellektuális ráhatás útján igyekezett elérni. b/ A magasan kvalifikált - anyagilag általában megfelelően dotált - értelmiség megnyerésére való törekvés viszont nem egyszer elvtelen udvarlássá vált, nem kritizáltuk hibáikat, mert együttműködtek velünk, vagy amennyiben bíraltuk őket, mi függesztettük fel az együttműködést. Az értelmiség zömének - a vezető értelmiség munkatársainak, barátainak, rokonainak, - nem megfelelő anyagi és erkölcsi megbecsülése is akadályozta, hogy a vezető értelmiséget teljesen magunk mellé állítsuk. c/ Az új szocialista értelmiség nevelésében - legalábbis 1953-ig - nem mindig állítottunk fel megfelelő követelményeket; egyes területeken elhamarkodottan állítottunk friss diplomásokat vezető pozíciókba mielőtt megszerezhették volna a funkciójuk jó betöltéséhez szükséges tapasztalatokat. Másfelől - és ez volt a súlyosabb hiba - sem az egyetemi, főiskolai tanulmányok idején, sem azután nem gondoskodtunk megfelelően a politikailag szilárd és a párthoz közelálló emberek szakmai fejlődésének feltételeiről, túlhalmoztuk őket társadalmi munkával, ami a politikailag szilárd, szakmailag magasképzettségű és tehetséges kommunista szakemberek viszonylagos hiányában bosszulta meg magát.

8. 1953 után a hibák kijavítására irányuló törekvések és a jogos kritikai észrevételek mellett inkább előtérbe kerültek olyan nézetek és törekvések, amelyek nem a kulturforradalom hibáinak kijavítására, hanem magának a folyamatnak megakasztására és megsemmisítésére irányultak. Mivel a revizionizmussal a régi pártvezetés csak a maga dogmatikus elveit és gyakorlatát tudta szembehelyezni, ennek elégtelenségét viszont maga is érezte, s egyes kérdésekben elvtelen engedményeket tett a revizionizmus javára, azért az egységes szocialista művelődéspolitikája megszűnt. 1956-ban a Petőfi Körben és más vitafórumokon az - összességükben - ellenforradalmivá váló revizionista nézetek képviselői sőt hovatovább a nyíltan burzsoá nézetek képviselői is olyan hadjáratot indítottak kulturális fejlődésünk és a szocialista kultúra ellen, amely része volt az ellenforradalom eszmei előkészítésének. Ahol a párt eszméi háttérbe szorulnak, vagy kiszorulnak, ott maga a párt szorul háttérbe, illetve szűnik meg hivatását betölteni. A revizionizmus, a tartalmában szocialista, formájában nemzeti kultúra jelszavát a tartalmában nemzeti és szocialista kultúra, szocialista mázzal, alig leplezett na-

cionalista jelszavával cserélte fel, amely logikus folytatása volt Nagy Imre antimarxista nézetének az egységes magyar nemzeti kulturáról. Az ellenforradalom idején, sőt jóideig az ellenforradalom fegyveres leverése után is, tudományos, művészeti kulturális intézményeinkben ellenforradalmi elemek igyekeztek - nem is eredménytelenül - kézbevenni a kulcspozíciókat, hogy visszatérjék kulturális életünket a felszabadulás előtti kerékvágásokba. Teljesen háttérbe szorult az állami és pártirányítás, virágzásnak indult - szóban és írásban, színházban és könyvkiadásban, oktatásban és népművelésben - a polgári giccs és dekadencia, kiszorulóban volt tudományos életünkből a marxizmus-leninizmus. Ez a helyzet szükségessé tette, hogy határozott állami intézkedésekkel számoljunk fel és szorítsuk ki kulturális életünkből az ellenforradalmi erőket, amelyek ezen a téren már csak azért is hosszabb ideig tudták tartani pozíciójukat, mert a párt és a kormány mindenekelőtt az alapvető gazdasági és politikai kérdéseket kellett, hogy megoldja. E harc eredményeképpen eltávolítottuk az ellenforradalmi elemeket, visszaszereztük a kulturális életünk irányítása szempontjából nélkülözhetetlen kulcspozíciókat.

9. Az ellenforradalom az élet minden területén akadályozta a fejlődés korábbi erőteljes kibontakozását. Népünk és pártunk azonban feltartóztathatatlanul halad előre a szocialista építés útján. Kulturális téren a további előrehaladást megkönnyíti, ha világosan kidolgozzuk művelődéspolitikánk általános távlati célkitűzéseit, ezek keretén belül az előttünk álló feladatokat. A kérdések megválaszolására hivatott a kulturális program. A program nem két vagy három évre szól, teljes megvalósítása hosszabb időt feltételez. A programban kijelölt feladatok megoldásának ütemét a szocialista gazdasági társadalmi átalakulással párhuzamosan növekvő anyagi lehetőségeink szabják meg. Az elmondottakból következők művelődéspolitikánk általános vezérelvei és feladatai, amelyek az egyes területek programjában konkretizálódnak:

a/ Minden eszközzel elő kell segíteni az ellenforradalom és az ellenforradalom eszmei előkészítése által visszavetett kulturforradalom további kibontakozását, a munkásosztály kulturális hegemoniájának megteremtését. Bár a kulturforradalmat nem tartjuk öncélnak, óvakodni kell attól a magatartástól, amely a kulturális munkát a termelési és politikai agitációhoz közelíti, nem véve tekintetbe a tömegek igényeit és szükségleteit. A kulturális építést az inkább kevesebbet, de jobban lenini gondolatának szellemében kell végezni. A kulturális forradalom továbbfejlesztése érdekében le kell küzdenünk azokat a pártellenes törekvéseket, amelyek itt-ott még tapasztalhatók, s amelyek tagadják a párt és állami irányítás jelentőségét. Legfontosabb a jelenlegi szakaszban az ideológiai offenzíva kibontakoztatása, a nyíltan burzsoá és kispolgári revizionista eszmék ellen, a dogmatizmust levetkőző alkotó marxizmus talajáról.

b/ A szocialista kultúra kibontakoztatására felvirágoztatására törekszünk minden területen. Ennek érdekében kritikánkkal is támogatjuk a haladó, de még nem szocialista törekvéseket, amelyek szocialista irányban fejlődnek. A burzsoá dekadencia teljes eszmei leküzdésére törekszünk szövetségeseinkkel együttműködve. Anélkül, hogy a nacionalizmus hibájába esnénk, sokoldalúan tekintetbe kell venni szocialista kulturánk fejlődésének nemzeti feltételeit. Fokozottan kell támaszkodni haladó hagyományainkra és ugyanakkor különös gondot kell fordítanunk a reakciós - nacionalista, klerikális és fasiszta - örökség leküzdésére. A művészet és a társadalomtudomány megszabadulva a személyi kultusztól, leküzdve a dogmatizmust és a revizionizmust, új fellendülésnek megy elébe, amelynek alapja a mai élet kérdéseinek marxista-leninista szellemű feldolgozása.

c/ Tovább kell csökkentenünk a város és a falu közötti kulturális távolságot, amely különösen a falusi osztályviszonyok szocialista átalakítása szempontjából nélkülözhetetlen és azzal párhuzamos. Eszmei neveléssel és a személyi érdekelttség elvének érvényesítésével le kell küzdenünk a felsőoktatásból kikerülő értelmiség egy részénél jelentkező vonakodást a vidéki munkától. Az értelmiségi munkának a gyakorlattal való szorosabb kapcsolatát megteremtve, az értelmiséget

fokozottan bekapcsolva a szocialista építésbe, a fizikai munkások általános és szakmai műveltségének további emelésével csökkenteni kell a szellemi és fizikai munka közötti távolságot. Ebben a vonatkozásban, megalapozott vizsgálat után, ismét napirendre kell tűzni a politechnikai oktatás kérdését, előkészítve a megoldás útját és módjait.

d/ A főváros kulturális vezető szerepét - amely lényegében a munkásosztály vezető szerepének a kifejeződése - fenntartva, törekednünk kell arra, hogy egészségesebb kölcsönhatást fejlesszünk ki a főváros és a vidéki városok között, fokozzuk a vidéki városok kulturális életét, szocialista kulturájának kialakulását. Ebből a célból a Művelődésügyi Minisztériumnak és a megyei tanácsoknak közös munkával el kell készítenie a megyék kulturális program-tervezetét, a helyi adottságokat és a szükségleteket az országosokkal összeegyeztetve. A vidék kulturális fellendítése érdekében erőteljesen tovább kell fejleszteni vidéki kulturcentrumainkat /pl. Győr, Debrecen, Szeged/ és új kulturcentrumok kifejlesztésére kell törekedni, összhangban a gazdasági építéssel, /pl. Miskolc, mint a borsodi iparvidék kulturális központja/.

e/ Már a következő 3 éves tervben emelni kell a művelődésügy részesedését az eddigi tervekhez képest. Különös gondot kell fordítani arra, hogy fokozatosan felszámoljuk azt az ellentmondást, amely oktatási és kulturális intézményeink szerepe, feladatai és anyagi feltételeik, eszközeik elégtelensége között fennáll. A következő hároméves tervben a rendelkezésünkre álló anyagi erőforrásokat ennek az ellentmondásnak tompítására kell fordítani.

f/ Értelmiségi politikánknak anélkül, hogy a magasan kvalifikált vezető értelmiségről való fokozott gondoskodás elvét feladnánk, az értelmiség nagy tömegeinek anyagi és erkölcsi megbecsülésére a legnagyobb gondot kell fordítani. Magasabb színvonalon folytatni kell a régi értelmiség ideológiai átnevelésének munkáját, de nem pusztán intellektuális eszközökkel, hanem a szocialista építés mindennapi feladatainak megoldására való mozgósítással. A nem marxista értelmiséggel való együttműködés nem zárja ki, hanem feltételezi a baráti bírálatot. Ez a baráti bírálat segítheti régi értelmiségünket a szocialista világnézet elsajátításában. Változatlanul - de jobb eszközökkel - kell folytatni a szocialista értelmiség kinevelését, a szocialista szakemberképzést. Ennek alapja ifjúságunk szocialista szellemű nevelése, amire különös gondot kell fordítanunk. Világosan kell látnunk, hogy az ifjúság a jövő letéteményese, ezért kétszeresen fontos számunkra, hogy kommunista emberek váljanak belőlük.

g/ A demokratikus centralizmus lenini elvének tiszteletbentartásával, a politikai feltételek javulásának megfelelő ütemben meg kell tenni a szükséges decentralizációs lépéseket, fokozni kell a helyi szervek hatáskörét és önállóságát. Anélkül, hogy uszály-politikát folytatnánk, az állami irányításnak minden fokon a tömegekre kell támaszkodnia, tekintetbe véve fejlettségi fokukat, összeegyeztetve a közvetlen érdekeiket és szükségleteiket, távolabbi érdekeikkel és szükségleteikkel. Ebből a célból minden területen a régi bevált módszerek mellett az irányítás rugalmasabb új módszereire kell törekedni, biztosítva az államigazgatási szervek stabil, egyre kulturáltabban dolgozó személyzetét.

II. OKTATÁS

A/ Alsó- és középfoku oktatás

A felszabadulás óta ifjúságunk igen sokat kapott tanulási lehetőségekben, élete gondtalanabb, vidámabb, kulturáltabb lett. Iskolarendszerünk és iskolahálózatunk igen sokat fejlődött. Létrehoztuk a 8 osztályos általános iskolát, demokratikus közoktatási rendszerünk alapját, valamint a szakközépiskolák differenciált rendszerét és széles hálózatát. Ovodáink száma több mint kétszeresére emelkedett, s ovodáink nevelőintézményekké váltak. Megteremtettük a korszerű szakmunkásképzést a MTH iskolákban.

Az általános iskolai tanulók száma 200.000-rel növekedett a Horthy korszak elemi iskoláinak és középiskoláinak megfelelő osztályait látogató tanulókhoz képest. Az általános iskolai tanulónak 80%-a részesül szakrendszerű oktatásban az 1938. évi 36%-kal szemben. Az általános iskola I. osztályába beiratkozott tanulók közül ma majdnem kétszer annyian tanulnak 14 éves korukban, mint a felszabadulás előtt.

A középiskolai tanulók száma közel háromszorosára emelkedett, a munkás-paraszt származású tanulók aránya pedig 4%-ról 50%-ra. Ma már megközelítőleg minden járásban van középiskola, mellettük sok helyen működnek diákotthonok is.

Komoly eredményeink vannak az elhagyott és a gyógypedagógiai képzésre szoruló gyermekek nevelésében is. 48 helyett ma 80 gyógypedagógiai intézményünk, 18 helyett 100 gyermekotthonunk működik.

Jelentős eredményeket értünk el a felnőttoktatásban is. 1945 óta 27.000 dolgozó végezte el az általános iskolát, 52.000 a különféle középiskolákat.

A hazai nem magyar anyanyelvű lakosság kulturájának fejlesztésére megteremtettük a nemzetiségi oktatási hálózatot. 407 intézményben folyik nemzetiségi oktató-nevelő munka.

Iskoláink eredményeket értek el az ifjúság hazaszeretetre, proletárinternacionalizmusra, munkászeretetre, általában a szocialista erkölcsi normákra való nevelésben, korszerű, tudományos ismeretek tanításában, a tudományos materialista világszemlélet alapjainak megvetésében.

Ezek mellett a jelentős eredmények mellett nevelésügyünkben több komoly hiányosság is bekövetkezett az elmúlt 12 évben. A túlzott iparosítás és az oktatásügyi beruházások aránytalanul nagy részének felsőoktatási célokra való fordítása odavezetett, hogy elsősorban általános iskoláink fejlesztése jóval a szükséges mérték mögött maradt. Az általános iskolai tantervek felében, városokban ennél jóval nagyobb részében kettős váltásban folyik tanítás. Az általános iskola V-VIII. osztályos tanulóinak 20%-a nem részesül szakrendszerű oktatásban. Az iskolák felszerelése hiányos, a higiéniai követelményeket sok iskola nem elégíti ki. A napköziotthonok és gyermekotthonok elégtelen száma miatt sok gyermek marad felügyelet nélkül, kitéve az erkölcsi züllés veszélyének. A tanteremhiány s a felszerelési hiányok mind az általános iskolában, mind a gimnáziumban akadályozzák a politechnikai képzés elemeinek megvalósítását.

Az ifjúság erkölcsi, világnézeti fejlődése sok szempontból nyugtalanságra ad okot. Ifjúságunk a szocializmus építésében elkövetett hibák, az iskolában tanultak és az életben tapasztaltak közötti gyakori ellentmondások következtében komoly lelki válságon ment át. A pedagógia, a gyermek- és neveléslélektan sem adott a pedagógusoknak és a szülőknek kellő segítséget az ifjúság neveléséhez. A pedagógusok és a szülők között nem sikerült elég szoros és állandó kapcsolatot teremteni, s nem sikerült az ifjúság nevelését az egész társadalom közügyévé tenni.

Tennivalók:

A következő időkből közoktatásügyünk középpontjába az ifjúság szocialista nevelését kell állítani, az ifjúság szocialista emberi vonásainak és tudományos materialista gondolkodásának kialakítását. Minden nevelésügyi feladat kitűzésénél és megoldásánál ezt a főszerpontot kell szem előtt tartani.

1. Iskolahálózat, iskolarendszer

- a/ Nagyobb részt építkezés útján, de épületátadással is jelentősen növelni kell az iskolai tantermek, a napközi otthonok és az ovodai foglalkoztató helyek számát. Elsősorban az általános iskolák zsúfoltságán kell enyhíteni, higiéniai viszonyait javítani.
- b/ Az iskolák és ovodák felszerelését gazdagítani és korszerűsíteni kell a tanulók szellemi és fizikai fejlődése, valamint a politechnikai képzés követelményeinek megfelelően.
- c/ Az általános iskolákban fokozatosan ki kell terjeszteni a szakrendszerű oktatást.
- d/ Állami szerveink és az egész társadalom közreműködésével biztosítani kell az általános iskolai tankötelezettségről szóló törvényerejű rendelet végrehajtását, fel kell számolni a tanulók indokolatlan mulasztását, iskolából való ki-
maradását.
- e/ Meg kell vizsgálni jelenlegi középiskolai rendszerünket, az általános műveltséget nyújtó gimnázium és a szakközépiskolák társadalmi funkcióját, középiskolai rendszerünknek a 14-18 éves fiatalok életkori sajátosságaival, és jövőendő pályaválasztásukkal való összhangját, a szakközépiskolák viszonyát az MPTH iskolákhoz s az érettségire épülő műszaki iskolákhoz.
- f/ A dolgozók általános és szakműveltségének fejlesztésére továbbra is fenn kell tartani a felnőtt oktatási intézményeket, megtalálva azokat a formákat, melyek jobban alkalmazkodnak a dolgozók igényeihez, mint a jelenlegiek.

2. Nevelő- oktató munka

- a/ Az ifjúság nevelésének a tanítási órákon, az ifjúsági szervezetekben, kollégiumokban, gyermekotthonokban a marxizmus-leninizmus, a tudományos materializmus szellemében kell folytania. Küzdeni kell mindenféle idealista, misztikus nézet ellen, ami károsan befolyásolja az ifjúság tájékozódását a társadalom és a természet világában, s megnehezíti népünk szocialista építőmunkájával való egybeforrását.
- b/ Az ifjúság nevelésében nagy gondot kell fordítani helyes erkölcsi nézetek és szokások, helyes viselkedés kialakítására. Tények alapján, az ifjúság érzelmeire is hatva, minden szóbeli oktatást tettekben gyakoroltatva kell kialakítani és erősíteni ifjúságunkban a hazaszeretetet, a munkaszeretetet, a szülők és felnőttek tisztelete, a becsületesség, igazságszeretet, az egymás iránti megbecsülés, segítőkészség stb. szükségességének és helyességének felismerését s az életben való alkalmazását.

A szocialista erkölcs, a szocialista humanizmus kialakításában fel kell használni erkölcsstani ismeretek tanítását is.

- c/ Az ifjúság nevelését az egész társadalom közügyévé kell tenni. Erősíteni kell a kapcsolatokat a pedagógusok és a szülők között. Gondoskodni kell a pedagógusok és a szülők korszerű pedagógiai és lélektani felvilágosításáról. A társadalmi szervezeteknek, a sajtónak, a rádiónak, a könyvkiadásnak stb. egybehangoltan kell segíteniük ifjúságunk egészséges szellemi és erkölcsi fejlődését, harcolva mindazon káros hatások ellen, melyek az ifjúságot ma még gyakran érik.
- d/ Az ifjúság nevelésében nagy szerepet kell vállalniuk az ifjúsági szervezeteknek. Nevelő munkájukat sajátos eszközökkel kell végezniük számolva az ifjúság életkori sajátosságaival, öntevékenységre való vágyával, az érdekes, romantikus foglalkozások nagy nevelő erejével. Az ifjúsági szervezeteknek messzemenő politikai, és pedagógiai segítséget kell kapniuk munkájukhoz.
- e/ Az általános iskolák I-IV. osztályaiban 1956-ban életbeléptetett új tantervek és tankönyvek után 1958 ősztől az általános iskola V-VIII. osztályában, majd a középiskolákban új stabil tanterveket és tankönyveket kell bevezetni, melyek tudományos ismereteket nyújtanak, megalapozzák a materialista gondolkodást, s jelentős szerepet töltenek be az ifjúság erkölcsi- politikai nevelésében. Minden iskolatípusban meg kell szüntetni a tanulók túlterhelését.
- f/ A tudomány és technika korunkban végbemenő óriási méretű fellendülése megköveteli az általános műveltség tartalmának korszerű meghatározását s az általános iskola és a gimnázium munkájának ennek megfelelő átalakítását, a politechnikai képzés elemeinek, vagyis a tudomány ipari és mezőgazdasági alkalmazása alapvető ismereteinek és készségeinek a kialakítását.
- g/ Az ifjúság oktatásában és nevelésében megfelelő helyet kell kapnia az esztétikai és a testi nevelésnek.

3. Gyermekvédelem. Gyógypedagógia

Az elhagyott és züllés veszélyének kitett gyermekek számának csökkentése érdekében fokozni a társadalom, elsősorban a szülők felelősségét gyermekeik nevelése iránt. Csökkenteni kell a nevelőszülőknél elhelyezett gyermekek számát, növelve a gyermekotthoni férőhelyeket.

Nagy munkát kell végezni a megelőzés megjavításáért, a napközi otthonok fejlesztéséért, az iskoláthagyott gyermekek hasznos munkával való foglalkoztatásáért.

A testi és szellemi fogyatékos gyermekek számára tovább kell növelni az otthonokkal egybekötött és a bejárásos intézmények számát. A gyógypedagógiai főiskolai képzést egyetemi szintre kell emelni.

4. A pedagógusok feladatai, erkölcsi és anyagi megbecsülésük

- a/ A pedagógusok az ifjúság nevelésének feladatát csak úgy tudják ellátni, ha a szocializmus híveivé válnak. Ezért a pedagógusok közti marxista-leninista propaganda és agitációs munkának úgy kell folynia, hogy egyre több pedagógus tegye magáévá a tudomány és valóság tényeitől meggyőzve az iskolai oktató-nevelő munka eszmei alapját képező dialektikus materialista világnézetet. A marxista-leninista ismeretek megszerzésén túlmenően rendkívül fontos a szocializmus építésének gyakorlatában való részvételük iskolai munkájukon túl is. Iskolán kívüli munkájuk főterülete a népművelési munka legyen.
- b/ A pedagógusok megítélésének legfőbb mértéke az legyen, hogy milyen eredményt érnek el az oktató-nevelő munkában.
- c/ Folyóiratok, könyvek, előadások, hazai és külföldi tanulmányutak útján biztosítani kell, hogy a pedagógusok megszerezhessék a munkájukhoz szükséges tájékozódást és felkészültséget.

d/ Az 1957 áprilisában végrehajtott bérrendezésen túl meg kell oldani a pedagógusok kötelező óraszámának 18-ra, illetve 20-ra való csökkentését és újból szabályozni kell a külön munkák díjazását.

A jutalmazási rendszert olyan új alapokra kell helyezni, ami hatékonyabb ösztönzést jelent a jobb munkára.

e/ A pedagógusok életkörülményeinek javítása és munkahelyük stabilizálása érdekében nagyobb mértékben kell biztosítani számukra lakást állami keretből, valamint a kislakás építési akció útján.

5. A pedagógiai tudományos munka

Az iskola csak akkor tud szilárd ismereteket, tudományos világnézetet, szocialista erkölcsi normákat, gyakorlati készségeket kialakítani a tanulóknak, ha a tantervek, tankönyvek és az egész pedagógiai gyakorlat a neveléstudomány eredményeire épül. Fontos tehát a pedagógia tudomány fundamentális munkálatainak /általános műveltség korszerű fogalma, a tanulók erkölcsi nevelése, a fogalomalkotás, tanterv-elmélet stb./ elvégzése, de ezen kívül az oktatás-nevelés módszertani kérdéseinek kidolgozása. El kell végezni a pedagógiai tudományba behatolt dogmatizmus és revizionizmus, valamint a régi, továbbélő burzsoá elméletek leleplezését. Nem kevésbé fontos, hogy neveléstudományunk eleven kapcsolatot teremtsen a külföldi haladó irányzatokkal és a gyakorló pedagógusok munkájával.

A Magyar Tudományos Akadémia segítségével, a Pedagógiai Tudományos Intézet továbbfejlesztésével, az Országos Pedagógiai Könyvtár létesítésével, fiatal tudományos kutatók támogatásával, megfelelő publikációs lehetőségek és tanulmányutak biztosításával be kell hozni a neveléstudomány elmaradását. Mind a pedagógiai tudomány, mind az oktatás-nevelés irányításának demokratizmusa és tudományos megalapozása szempontjából fontos, hogy megalakuljon újra a Köznevelési Tanács.

*

B/ Felsőoktatás

A felszabadulás óta felsőoktatásunk alapvető változáson ment át. Az épülő szocialista társadalmi rend igényeinek kielégítése céljából jelentősen bővítettük felsőoktatási rendszerünket. A fejlődés arányai kitűnnek abból is, hogy az 1937-38. tanévben 16 egyetem és főiskola működött 37 karral az országban, 1957-ben hazánkban 29 egyetemen és főiskolán folyik oktatás és ezek 47 karra tagozódnak. A felsőoktatásban részesülő hallgatók száma több mint háromszorosára emelkedett. Az egyetemek levelező és esti tagozatain a dolgozók ezrei számára tettük lehetővé a felsőfokú szakmai képzettség megszerzését. Egyetemeink és főiskoláink kapuit szélesesen kitértük a munkás és dolgozóparaszt ifjuság előtt, több mint 50%-ra emeltük számarányukat és ezzel megszüntettük a volt uralkodó osztály műveltségi monopóliumait. 1947 és 1957 között az egyetemek nappali, esti és levelező tagozatán, több mint 69 ezer személy szerzett oklevelet. Ezen kívül a pedagógiai főiskolák szaktanári tanfolyamain közel 10 ezer tanítót képeztünk át szaktanárrá. A marxizmus-leninizmus kötelező oktatásának bevezetésével megteremtettük a hallgatók képzésének tudományos világnézeti alapjait. Vannak már marxista szakembereink is, általában megindult a marxizmus-leninizmus behatolása a szaktárgyak oktatásába. Az oktatás és nevelés legfontosabb módszertani elveinek tisztázása, számos tankönyv megjelenése elősegítette az egyetemi munka színvonalának emelését. A felszabadulás óta kiadásra került 665 egyetemi és főiskolai tankönyv közel másfél millió példányban, megjelent 19500 egyetemi jegyzet több mint 4 millió példányban. Ösztöndíj és szociális támogatás címén jelentős összegeket fordítottunk az egyetemi ifjuság tanulmányainak segítésére. A Horthy-korszak 1937-38-as tanévében 2800 egyetemi hallgató lakott internátusban, ezzel szemben 1956-57 tanévben 15.500 hallgató részesült diákokotthoni elhelyezésben.

Mindezek eredményeként leraktuk a szocialista felsőoktatás alapjait. Az ellenforradalom ez ellen is támadást indított és igyekezett restaurálni a régi egyetemet. A kormány - meggyőztve a felsőoktatás területén is az ellenforradalom kísérleteit - biztosítani kívánja az egyetemek és főiskolák további fejlődését. Az egyetemi képzés célját a tudományos utánpótlás nevelésében és magasan kvalifikált gyakorlati szakemberek kiképzésében jelöli meg.

Az egyetemnek - korszerű szakmai tudás mellett - fel kell vértéznie hallgatóit a marxista-leninista világnézettel, politikai tájékozottsággal és olyan erkölcsi tulajdonságokkal, amelyek képessé teszik őket a politikai helytállásra, a szocializmus ügyéért folyó odaadó harcra.

Az egyetemen a szocializmus igényeinek megfelelő tudományos kiképzésnek kell folynia. Ennek elősegítése céljából meg kell teremteni a feltételeket arra, hogy az oktatók minden rétege tudományos munkát is végezhesen. Meg kell szüntetni azokat a fölösleges kötöttségeket, amelyek - elsősorban a tudományegyetemek bölcsészettudományi karán - akadályozzák az elmélyült egyetemi munkát. A vitás kérdések eldöntése után meg kell teremteni a tantervi és szervezeti stabilitást.

I. Az egyetemi oktató, nevelő és tudományos munka színvonalának továbbfejlesztése

1. Az egyetemen a haladó tudomány színvonalán álló képzésnek kell folynia. Ennek alapvető feltétele valamennyi oktató rendszeresen végzett kutatómunkája mellett - az elméletnek a gyakorlati élet problémáival való szoros összekapcsolása az oktatásban. Az egyetem csak ennek az elvnek következetes érvényesítése révén tud lépést tartani a fejlődéssel és csak így lesz képes a fiatal szakembereket élő, a szocializmus építésében kitűzött feladatok alkotó megoldására alkalmas szaktudással felvértezni.

Ezt a célkitűzést elősegíti a képzési időnek 5 évre emelése is a tudományegyetemeken és a műszaki egyetemeken. Az új 5 éves tanterv fokozottabb szakmai elmélyülés mellett nagyobb teret biztosít a gyakorlati képzésnek. A tanárképző szakokon pedig lehetővé teszi a pedagógiai oktatás megjavítását. Az új vizsgarendszernek a sok apró vizsga megszüntetése, illetőleg összevonása útján a vizsgák számának jelentős csökkentésével, egyben azonban a követelmények növelésével biztosítani kell az átfogó tudást, az ismeret mély és tartós bevéését. Az új tantervek azzal, hogy a kötelezően előírt tanulmányok mellett lehetőséget adnak szabadon választott tárgyak hallgatására is, helyesen érvényesítik a szocialista felsőoktatás elvi alapjain nyugvó egyetemi tanszabadságot is.

Az oktatás módszereinek tökéletesítése, tervszerű tankönyvek és jegyzetek kiadása útján meg kell alapozni a szakemberképzés magasabb színvonalát.

A szocialista tervgazdálkodás érdekei megkövetelik, hogy a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen specializáltabb kiképzésről gondoskodjunk, egyrészt új szakok bevezetésével, másrészt pedig egyes speciális fakultatív kollégiumok útján.

2. Figyelembe véve, hogy az ellenforradalom hatása súlyos zavarokat okozott az egyetemeken, jelentősen meg kell javítani az ideológiai, politikai nevelőmunkát. A hallgatók ideológiai oktatásának differenciáltabb rendszere, a marxizmus-leninizmus tanszékek személyi összetételének megjavítása és színvonalának emelése minden bizonnyal növeli majd az ideológiai oktatás eredményeit. Az ideológiai oktatásnak azonban párosulnia kell világnézeti, politikai neveléssel, mert a teljes értékű szocialista szakemberek kiképzését csak így tudja az egyetem megvalósítani. Ez a nevelőmunka megköveteli a marxizmus-leninizmus tanszékek és a szakmai tanszékek, az egyetemi Párt és KISZ szervezetek, valamint a diáktömbök egybehangolt együttműködését.

Az elmúlt években megindított, de az ellenforradalom által visszavetett folyamatot, a marxizmus-leninizmusnak a szaktárgyakba való behatolása terén, ideológiai és szakmai tudományos viták útján kell elősegíteni. A kormány ismételten leszögezi együttműködési szándékát minden becsületesen dolgozó, lojális magatartást tanúsító szakemberrel. Egyben azonban szükségesnek tartja hangsúlyozni a régi szakértelmiség ideológiai átnevelésének jelentőségét. Ezt a folyamatot a kormányzat igyekszik a szükséges módon elősegíteni, másrészt a régi szakembereknek is törekedniük kell a marxizmus-leninizmus világnézetének elsajátítására. Ez nemcsak tudományos kutatómunkájukat termékenyíti meg, de az egyetemi ifjúság oktatásában, az oktatás eszmei világnézeti hatékonysága szempontjából is nélkülözhetetlen.

A marxista - leninista világnézetet és a párt politikáját magáénak valló egyetemi oktatói kar megteremtésében elsősorban a kommunista professzorokra támaszkodva - az egyetemeken széleskörű, tudományosan megalapozott káderpolitikát kell folytatni. Anyagi eszközökkel, a publikációs lehetőségek és a külföldi tanulmányutak szélesítésével biztosítani kell a fiatal munkás és parasztszármazású oktatók tudományos és politikai fejlődését. El kell érni az elkö-

vetkező 5-6 évben, hogy egyetemeink és főiskoláink fiatal oktatóinak nagy többsége politikailag szilárd, szakmailag jól felkészült, a marxizmus-leninizmus világnézetét magáénak valló szakember legyen. Ennek érdekében ki kell dolgozni az egyetemi káderutánpótlás több évre szóló távlati tervét.

3. Tekintetbe véve, hogy az egyetemi karoknak a szakképzésen kívül feladataik vannak a szocialista tudomány fejlesztésében és a tudományos utánpótlás nevelésében, ezért a Kormány szükségesnek tartja az egyes egyetemi karokon eddig nem képviselt tudományágak művelése céljából új tanszékek, mint pl. az atomfizikai tanszék szervezését. A szocializmus építése hazánkban és a testvéri országokban, a tudomány és a technika gyors fejlődése világszerte számos, megoldásra váró tudományos problémát vet fel. Ezt figyelembe kell venni az egyetemek fejlesztésénél is és gondoskodni kell arról, hogy - a tudomány fejlődésével való lépéstartás érdekében - az egyes karok profiljába illő minél több tudományág képviselve legyen az egyetemeken. Ugyanazon okból szükséges laboratóriumi felszerelés stb. folyamatos korszerűsítése és kiegészítése.
4. Az oktatás tudományos és eszmei színvonalának emelése érdekében hasznosítani kell a külföldi felsőoktatás tapasztalatait. Ezért tovább kell fejleszteni a nemzetközi kapcsolatokat a szocialista táboron belül, de a lehetőségekhez mérten a nem szocialista világ országaival is. Szükség van külföldi ösztöndíjrendszerünk átalakítására is. Külföldi tanulmányokra általában egyetemet végzett fiatal szakembereket kell kiküldeni. Lehetővé kell tenni továbbá, hogy az egyetemi alapképzés megszerzése után felsőbb évfolyamu hallgatók a hazai egyetemeken nem képviselt szakokon, illetve idegennyelvi szakokon külföldi egyetemi tanulmányokat folytassanak. A külföldi ösztöndíjakat országos pályázat alapján kell odaitélni a létrehozandó Országos Ösztöndíj Tanács közreműködésével. Fokozatosan újjá kell szervezni a külföldi magyar intézeteket, melyek magyar ösztöndíjasok külföldi tanulmányi központjaiul szolgáltak és új intézeteket kell létrehozni elsősorban a szocialista tábor országaiban.
5. A levelező és esti oktatás, mint a felnőtt dolgozók egyetemi tanulmányainak rendszere - szocialista felsőoktatásunk egyik igen fontos vívmánya. Ennek ellenére az egyetemeken ez az oktatási forma ma még általában nem részesül kellő figyelemben. A kormány szükségesnek tartja a levelező oktatás fejlesztését, színvonalának jelentős emelését, módszereinek tökéletesítését. A levelező oktatás munkájában csak fiatal oktatók vegyenek részt, kapcsolódják be ebbe, a tanszemélyzet vezető része is. Az ország teherbíró képességéhez mérten, folyamatosan növelni kell az állami anyagi támogatás mértékét, olyan szakokon, ahol a levelező uton folyó képzés jellege a többszöri utazás, esetleg többnapos előkészítő tanfolyam vagy gyakorlati foglalkozás miatt ezt megköveteli.
6. Mind az ipar, mind pedig a tudomány fejlődésének elengedhetetlen feltétele a termelés és a tudomány szoros kapcsolata. Ezért a Kormány szükségesnek tartja, hogy az egyetemek kivegyék részüket az iparfejlesztés tudományos alapjainak kidolgozásából.

II. A felsőoktatás szervezeti kérdései

1. A felszabadulás óta eltelt időben új tanszékek, karok, egyetemek létesítésével olyan felsőoktatási rendszert teremtettünk, amely megfelelően ki tudja elégíteni a fejlődő szocialista társadalom szakemberszükségletét. Ezért felsőoktatási hálózatunk kiépítését befejezettnek kell tekinteni, a következő években legfeljebb olyan módosításokról lehet szó, amelyek az adott területen tökéletesebb megoldást hoznak, de a felsőoktatás egészét nem érintik. Így a debreceni egyetem teljessé tétele indokolttá teszi annak megvizsgálását, nem volna-e célszerű a pécsi jogi kart Debrecenbe áthelyezni. Hasonló megfontolás

alapján meg kell vizsgálni a Miskolci Műszaki Egyetem továbbfejlesztését és ennek érdekében a Soproni Műszaki Egyetem áthelyezését Miskolcra.

2. Az országban jelenleg folyó egyetemi-építkezéseket a végleges profil kialakítása után a legszükségesebb most folyamatban lévő építkezések befejezésével le kell zárni és évről-évre viszonylag csekély keretek között folyó hosszasan elnyúló építkezések helyett egy bizonyos nyugalmi állapotot kell teremteni. A további egyetembővitésekre akkor kerülhet sor, amikor a tervezett építkezések gyors befejezésére a gazdasági lehetőségek ismét megnyílnak. A további nagyméretű, de elhuzódó építkezések helyett a meglévő épületkapacitás jobb kihasználása érdekében a rendelkezésre álló pénzt a felszerelés megjavítására kell fordítani.
3. Egyetemeink jelenlegi állapotában nem kerülheti el a figyelmet az a körülmény, hogy a nagyarányú fejlődés mellett elmaradtunk a laboratóriumi berendezés, géppark, könyvtárfejlesztés stb. igényeinek kielégítésében. Ezért a Kormány az oktatás és a tudományos kutatás előmozdítása érdekében szükségesnek tartja a laboratóriumi felszerelés, a műszerállomány és a géppark folyamatos korszerűsítését és kiegészítését. Szélesebb lehetőséget és fokozottabb anyagi támogatást kíván biztosítani az egyetemek különféle tudományos kiadványainak megjelentetéséhez, és az egyetemi könyvtárak fejlesztésére, ideértve a külföldi tudományos irodalom beszerzését és a kiadványok cseréjét is.
4. A pedagógusképzés jelenlegi rendszerének hiányosságai, az akadémiai tanító- és óvónőképzés bevezetése és egyéb szervezeti problémák szükségessé teszik a pedagógiai főiskolák megszüntetése útján létrehozandó egységes tanárképzés lehetőségeinek megvizsgálását. Olyan megoldást kell találni, amely biztosítja, hogy az iskoláskorú fiatalságot /közép- és általános iskolában is/ szakmailag magasan képzett, a nevelés kérdéseiben jártas gyakorlati szakemberek neveljék.
5. A szocialista építés igényei alapján kidolgozott felsőoktatási reform és az azóta végrehajtott szervezeti módosítások következtében kialakult a szocialista egyetem belső szervezete és az egyetem igazgatásának mechanizmusa. Ezzel létrejöttek a feltételei az egyetemi törvény megalkotásának, amely rögzíti, ahol szükséges, továbbfejleszti a jelenlegi helyzetet. A törvény az illetékes minisztériumok, az egyetemeket irányító és ellenőrző főhatóságok feladatkörének pontos meghatározása mellett, az egyetemi élet sajátos jellegének megfelelően növelni fogja az egyetemi szervek önállóságát egyes területeken. /Oktatási folyamat megszervezése, tantervi javaslatok, a tudományos munka megszervezése, oktatók kiválasztása stb./

III. Az egyetemi felvételi és diákszociális politika, valamint a hallgatók elcsztásának alapelvei

1. A népgazdasági távlati tervek elkészítésével párhuzamosan ki kell dolgozni a szakemberszükségletet, illetőleg a felvételi létszámok távlati tervét. Ennek előfeltételeként meg kell állapítani valamennyi foglalkozási ágban a képesítéshez kötött munkaköröket.

A felvételi vizsgák rendszerét fenn kell tartani, biztosítani kell továbbra is a felvett hallgatók között a munkás- és paraszt hallgatók megfelelő arányát. Gondoskodni kell a végzett szakemberek tervszerű munkábaállításáról.

2. A Kormány szükségesnek tartja, hogy anyagi helyzetükhöz mértén, a szülők is járuljanak hozzá gyermekeik taníttatási költségeihez. A tandíj címén befolyt összegeket a hallgatók szociális támogatására kell felhasználni. Emellett a

kormány továbbra is jelentős pénzüsszeget irányoz elő a tehetséges és szorgalmas hallgatók támogatására, tanulmányaik ösztönzésére. Az anyagi támogatás olyan rendszerét kell megvalósítani, amely az egyetemi fiatalságot fokozottan serkenti a jobbtanulásra, egyben természetbeni juttatások és szociális segélyek útján biztosítja a rászorulóknak zavartalan tanulási lehetőségeit.

A jelenlegi körülmények között nincs lehetőség a diákokthron-férőhelyek és általában a diákokthroni elhelyezés mennyiségi fejlesztésére. Az egyetemi ifjúság szocialista szellemű nevelése céljából azonban nagy jelentősége van annak, hogy a diákokthronok életét tartalmasabbá, vonzóbbá tegyük, jó igazgatókat és nevelőtanárokat állítsunk be, ezek közreműködésével az ifjúságnak viszonylagos önkormányzatot biztosítsunk és így a diákokthronokat - a feltételek fokozatos megteremtése útján - kollégiumokká fejlesszük.

*

III. TUDOMÁNY

A szocializmus építése folyamán a tudomány feladatai egyre sokoldalub-
bak és felelősebbek lesznek. A szocializmus társadalmi rendszere, a népgaz-
daság és a kultúra egész fejlődése szükségessé teszik a korszerű tudomány
legújabb vívmányainak széleskörű felhasználását; a szocialista építés sike-
rének záloga annak tudományos megalapozása. A szocializmus építése mind a
társadalomtudományok, mind a természettudományok és műszaki tudományok terü-
letén alkotó szellemű, a tudomány, az elmélet bátor továbbfejlesztésére irá-
nyuló kutatást kíván meg. A tudomány ilyen irányú fejlődésének egyik legfon-
tosabb feltétele a marxista-leninista világnézet érvényesülése a tudomány
egész területén.

A felszabadulás óta jelentős eredmények születtek a tudomány területén
is. E 12 év alatt ... ipari tudományos intézet és ... akadémiai intézet lé-
tesült. Egyetemeken, intézeteinkben dolgozó magyar tudósok és tudományos
munkások értékes munkái jelentősen hozzájárultak a tudomány fejlődéséhez és
eredményeikkel segítették a szocializmus építését.

Mégis ebben az időszakban még messze nem használtuk ki a tudományok fej-
lesztése és azok eredményeinek alkalmazása terén azokat a lehetőségeket, ame-
lyeket szocializmust építő társadalmi rendünk lehetővé tesz.

Nem tudtuk elérni, hogy a marxista-leninista világnézet a tudomány min-
den területén helyesen érvényesüljön. Ezt a nagy feladatot a múltban egyaránt
akadályozták a marxizmus-leninizmus gyakran tudománytalan, dogmatikus kezelése
és a marxizmus-leninizmust tagadó nézetek kritikátlan elnézése, esetenként az
ilyen nézeteknek elvi harc nélküli, csak adminisztratív úton történő elfojtása.

A közvetlen feladatok mellett háttérbe szorult a távlati fejlesztés s ez-
zel együtt a perspektivikus tudományos kutatások. Az ország fontos kérdéseinek
megoldásában a tudományos fórumok, köztük a MTA is, nem kaptak megfelelő sze-
repet.

Az anyagi erők felhasználása sokszor nem volt kellően tervszerű, sokszor
nem alkalmazkodott a magyar adottságokhoz, nem vette figyelembe tudományos
hagyományainkat, koncentráció helyett gyakran szétforgácsoltuk erőinket. Nem
használtuk ki megfelelően a szocialista tábor országaival való tudományos
együttműködés lehetőségeit. Egy időben elzárkóztunk a nyugati tudomány ered-
ményeinek megismerésétől, így nem egyszer felesleges, utánozó kutatásokat
folytattunk.

Tudományos káderképzésünk terén bár értünk el eredményeket, még előttünk
áll a feladat teljes megoldása, hogy megtaláljuk az osztálypolitikai szempont-
jaink helyes érvényesítési módját. A tudományos munkára alkalmas fiatal káde-
reknél nem biztosítottuk a komoly tudományos munkához szükséges széles elméleti
és gyakorlati képzést, a fiatal kutatóknak nem adtunk nagyobb feladatokat.

Különös gondot kell fordítani arra, hogy fiatal, tehetséges munkás-paraszt káderek megfelelő támogatást kapjanak tudományos továbbfejlődésükben. Ennek érdekében ki kell dolgozni a több évre szóló perspektivikus tudományos káder utánpótlás tervét a felsőoktatási intézményekkel és a szaktárcákkal szorosán együttműködve. Gondoskodni kell a már tudományos fokozattal rendelkező, ill. tudományos munkára alkalmas, népi demokráciánkhoz hű fiatal szakemberek továbbfejlődéséről, megfelelő munkalehetőségek biztosításával is.

A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány mostanáig is több intézkedéssel igyekezett az előzőekben felsorolt alapvető hiányosságokat megszüntetni. Létrehozta a Tudományos és Felsőoktatási Tanácsot, melynek legfontosabb feladatául azt tűzte ki, hogy a tudományos és felsőoktatási munka megjavítása, hazánk fejlesztése és felvirágoztatása érdekében szükséges intézkedésekre a kormánynak javaslatokat dolgozzon ki. Szükséges, hogy ezen javaslatok a hiányosságok kiküszöbölését és az egész tudományos munka nagymértékű fellendülését biztosítsák. A kormány szükségesnek tartja, hogy a tudományos munka alapvető megjavításán belül az egyes területeken a következő irányelvek érvényesüljenek:

Természettudományok, műszaki és agrártudományok

I. A természettudományok terén legfontosabbnak kell tekinteni az atomenergia békés felhasználását, az ipari nyersanyagok feltárását és felhasználását, az alapanyagipar kiszélesítését és a híradástechnikai ipar fejlesztését elősegítő kutatásokat.

E célból a fizika többi ágának, különösen a szilárd testek fizikájának fejlesztésével együtt különösen az atomfizikai és kémiai kutatások lehetőségeit kell kibővíteni kísérleti és elméleti irányban egyaránt. A kémia tudományának emellett fontos feladatokat kell megoldania szervetlen és szerves vegyipari nyersanyagbázisunk kibővítése, a nyersanyagok komplex felhasználása, a magyar műanyagipar és gyógyszeripar fejlesztése érdekében.

A tudományos földtani kutatások terén központi feladat ásványi kincseink, különösen a hasadó anyagtartalmu kőzetek részletes geokémiai és üledékföldtani komplex tanulmányozása. A földrajz tudomány terén folytatni kell a hazai területek és tájegységek monografikus feldolgozását.

A biológiai kutatásoknak segítséget kell adni ahhoz, hogy a növény- és állattenyésztést tudományos alapokra helyezhessük és biztosítsuk mind a mezőgazdaság, mind az orvostudomány biológiai alapjainak fejlődését.

Kivétel
A
Az orvosi és egészségtudományok területén folytatni kell a nagy multra visszatekintő kutatásokat, megindítani a sugárbiológiai kutatásokat és széleskörűen alkalmazni az izotop metodikát. Fontos a gyermek- és iskolaegészségügy, valamint az elterjedtebb betegségek szociális vonatkozásainak kutatása.

Fejlesztetni kell a pszichológiai kutatást, főleg az oktatással, gyógyítással és az ipari munkával kapcsolatos területeken.

II. A műszaki tudományos kutatás adjon segítséget szocialista iparosításunkhoz, tervlétesítményeink korszerű megvalósításához, a gyártási technológiák modernizálásához, új gyártmányok bevezetéséhez. Szolgálja a lakosság jólétének, kényelmének, életviszonyai kulturáltságának fokozását.

A kutatási lehetőségeket főleg azokon a területeken kell kibővíteni, illetőleg megteremtteni,

a/ amelyeken értékes hagyományaink vannak és a világszint aránylag kisebb erőfeszítéssel elérhető. Ilyenek: a járműipar, villamosgépipar, a híradástechnika területén a vákuumtechnikai kutatások, elektronikus eszközökkel, fény-

forrásokkal, speciális fémekkel kapcsolatos fizikai és kémiai problémák, a mikrohullámú sokcsatornás rádióösszeköttetések kutatása, e körben fejleszteni kell a kibernetikával, az automatikával, valamint a mérés- és műszertechnikával kapcsolatos kutatásokat;

b/ amelyeknek megfelelő iparágak kiépítésére megvannak a hazai adottságok és amelyek különösen fontos iparágak gazdaságosságának emelésére szolgálnak.

Ilyen elsősorban az építőipar és az annak alapját képező szilikátipar; fel kell számolni ezek tudományos fejlesztésének eddigi elhanyagoltságát, l- csó és gyors anyaggyártási és építkezési eljárásokat kell kidolgozni, tudományosan meg kell alapozni a szilikátipar hazai nyersanyagainak nemesítését és felhasználását.

Tovább kell fejleszteni a közlekedés bővítését, hatékonyságát és gazdaságosságát elősegítő kutatómunkát /villamosítás, dieselesítés, uthálózat építés és javítás, fővárosi közlekedés, folyam- és tengerhajózás./

Nagy fontosságúak a hazai ércekből tiszta fémek előállítására, a korszerű gépkonstrukciókhoz szükséges acélok hőkezelésére, a gépek gazdaságos méretezési elveinek kidolgozására vonatkozó kutatások.

III. Az agrártudományok terén tudományos kutatásaink főfeladata a mezőgazdasági termelésben világszerte kibontakozott technikai forradalom eredményeinek hazai meghonosításához és ezen keresztül a magyar mezőgazdaság elmaradottságának a szocialista átalakítás útján történő megszüntetéséhez szükséges biológiai, termelésteknikai, üzemszervezési és ökonómiai feladatok tudományos megoldása és gyakorlati alkalmazásuk kidolgozása.

Folytatni kell a talaj termőképességének növelésére irányuló alapvető agrokémiai, agrobiológiai és termelésteknikai kutatásokat, sürgősen ki kell alakítani a műtrágyázás legalkalmasabb hazai módszereit.

Fel kell dolgozni az összes hazai talajjavítási és egyéb meliorizációs lehetőségeket. Foglalkozni kell az öntözés-eroszió elleni küzdelem módszereinek javításával.

Folytatni kell a jellegzetes történelmi termelési tájak rekonstrukciójának tudományos megalapozását. Tájkutatói rendszert kell képíteni.

A növénytermelés terén a nagyobb termőképességű fajták nemesítése és bevezetése, továbbá a leggazdaságosabb termelésteknikai módszerek kialakítása a főfeladat. Ki kell dolgozni a kémiai gyomirtás hazai módszereit. A belterjeség fokozásával kapcsolatosan különös gondot kell fordítani a kertészeti termelés tudományos alapjainak fejlesztésére.

Az állattenyésztésben a leghatékonyabb modern tenyésztési módszerek fejlesztése mellett a kutatás főfeladata a különböző állati termékek leggazdaságosabb előállításához szükséges takarmányösszetételek kidolgozása, valamint hatékonyabb takarmányozási eljárások kialakítása. Az állategészségügy terén a megelőzés módszereinek a fejlesztése, a brucellózis, a parazitás megbetegedések, az elvetélések és a baromfi betegségek leküzdése érdekében folyó kutatások a legfontosabbak. Ki kell dolgozni a viszonyaink között szükséges mezőgazdasági géprendszer tudományos alapjait.

Fejleszteni kell a mezőgazdasági üzemtani és agrárközgazdasági tudományos munkát, elsősorban a mezőgazdaság szocialista átalakításával kapcsolatos kérdéseket kell feldolgozni.

Társadalomtudományok.

Abban, hogy az 1956 októberi ellenforradalmi eseményeket megelőzően s azok során az ellenségnek sikerült - különösen az értelmiség körét - társadalmunk alapvető kérdéseit illetően eszmei zürzavart kelteni, figyelmen kívül nem hagyható szerepe volt annak, hogy a marxista-leninista társadalomtudományok még nem látták el hazánkban megfelelően feladataikat, nem tárták fel ki-elégítő módon társadalmi fejlődésünk alapvető kérdéseit és nem tették eléggé széles körben ismertté és elfogadottá e tudományok tanításait. A szocializmus építésében előttünk álló feladatok mellett e körülmény miatt is hangsúlyozni kell: a társadalomtudományok művelésére az eddigieknél nagyobb gondot kell fordítani, eredményeit következetesebben kell terjeszteni a dolgozók széles tömegei körében, egyben pedig következetesebbé kell tenni a burzsoá ideológia megnyilvánulásai elleni eszmei harcot.

Hazánkban széles körben ki kell bontakoztatni a társadalom tudományi kutatást. E tudományoknak kell feltárni társadalmi fejlődésünk problémáit, törvényszerűségeit, ellentmondásait és ezzel is hozzájárulni a marxista-leninista társadalomtudomány általános fejlődéséhez.

Mindezért hathatósan támogatni kell a marxista-leninista társadalomtudomány alkotó szellemben való, a konkrét magyar viszonyokból kiinduló továbbfejlesztését. Alapvető feladataink e téren a marxista dialektikus módszer meghonosítása az egyes tudományokban, illetőleg a már megkezdett ilyen irányú munka folytatása, a reakciós filozófiai irányok és a társadalomtudományok különböző területein megnyilvánuló antimarxista irányzatok elleni küzdelem. Ugyanakkor teret kell engedni a társadalomtudományok minden, a népi demokráciához hű művelője számára, hogy társadalomtudományunk fejlődéséhez hozzájáruljon.

A társadalomtudományok alkotó műveléséhez és fejlődéséhez szükséges a dogmatizmus és skolasztika leküzdése, termékeny viták kibontakozása, valamint, hogy kérlelhetetlen és következetes harc folyjék a marxista-leninista társadalomtudományok bármiféle revíziós meghamisítása ellen. A társadalomtudományok most előtérben álló feladata az 1956. októberi ellenforradalom okainak, társadalmi alapjának a kitörést megkönnyítő körülményeknek, lefolyásának, egész ideológiájának elemzése és ezáltal leleplezése.

A tudományos kutatás egésze szempontjából szükséges a marxista filozófia kutatás kiszélesítése hazánkban, elsősorban azon problémák feldolgozása, melyeket társadalmi átalakulásunk jelenségei, valamint az egyes szaktudományok fejlődése vetnek fel.

A történettudomány terén nemzeti történetünknek a tárgyi igazsághoz ragaszkodó marxista feldolgozása keretében el kell végezni a legujabbkori magyar történelem, különösen a Horthy korszak történetének feltárását. Fokozott figyelmet kell fordítani az ipar és mezőgazdaság fejlődésének a munkásosztály és a dolgozó parasztság helyzetének, a munkásmozgalom és a Kommunista párt történetének kutatására. Tanulmányozni kell a szomszédos népekkel való multbeli kapcsolatainkat. Nagy gondot kell fordítani nemzeti multunk haladó demokratikus hagyományaira, a népi kultúra emlékeinek feltárására és széleskörű bemutatására.

A közgazdaságtudományi kutatásoknak ki kell terjedniök a szocializmus közgazdaságtanának általános kérdéseire, a népgazdaságunkat jellemző arányokra, szerkezetekre, ezek változataira és tudatos, az ország érdekeinek megfelelő megváltoztatásuk lehetőségeire. Ki kell dolgozni a közgazdaságtudomány, gazdaság-politika és politika összefüggéseit, kölcsönhatásait. Fel kell tárni az egyéni és társadalmi érdek, a központi irányítás és helyi önállóság, a monopólium és verseny helyes összehangolásának lehetőségét, általában az anyagi ösztönzés megfelelő alkalmazását a gazdasági szervezésben és vezetésben. Tu-

dományos megalapozását kell adni a fejlődésünk követelményeit jobban kielégítő ár- és bérrendszernek. Az elmúlt évek gazdaságtörténetének tudományos feldolgozásával fel kell tárni eredményeinket és a tényleges hibákat. Igen fontos feladatok várnak a közgazdaságtudományra a nemzetközi együttműködés, elsősorban aszocialista országok gazdasági együttműködésével összefüggő kérdések tudományos kidolgozásával.

Az állam- és jogtudományok területén fel kell dolgozni a proletárdiktatura népi demokratikus formájának állami- jogi elméleti kérdéseit. Foglalkozni kell azokkal a módszerekkel és formákkal, melyek lehetővé teszik a dolgozó tömegek széleskörű bevonását az állami munkába. Közre kell működni az új polgári- és büntetőtörvénykönyv elkészítésében. Kutatni kell azokat a módszereket, melyek biztosítják az államhatalom további megszilárdítását, a forradalmi törvényesség érvényesülését, a dolgozók jogainak széleskörű megvalósulását. Nagyobb figyelmet kell fordítanunk az állam- és jogtörténeti kutatásokra.

A nyelv-, zene-, és irodalomtudomány területén tovább kell folytatni a megkezdett nagy munkálatokat /pl. nagy szótár, magyar népzene, tára, magyar irodalom-történet/. E tudományok művelői s különösen az irodalomtörténészek folytassanak minél kifejtettebb kritikai munkásságot, hogy ezzel is támogassák élő művészetünk fejlődését.

Nagy gondot kell fordítani arra, hogy a pedagógia tudománya behozza többéves elmaradottságát, leküzdje a behatolt polgári ideológiai nézeteket és segítséget tudjon adni oktatás- és nevelésügyünk fejlődéséhez.

IV. IRODALOM ÉS MŰVÉSZET

1. A művészet helyzete a felszabadulás után

1. A felszabadulás után - mint életünk minden területén - a művészetek előtt is nagy fejlődési lehetőségek nyitak meg. Pártunk és népi államunk kezdetől fogva nagy jelentőséget tulajdonított a kulturális, művészeti nevelőmunkának, mint a proletár állam egyik funkciójának s ezen belül a nép ügyét szolgáló művészet támogatásának.

A felszabadulás utáni első években a népi demokrácia megvalósításának politikai és gazdasági kérdései álltak előtérben s az egyesült munkáspárt csak 1948 után kezdte el a művészeti élet elvi és szervezeti kérdéseinek megoldását. A párt 1948 után erélyesen felvette a harcot a különböző polgári nézetekkel szemben s az írók és művészek figyelmét a szocialista realizmusra irányította. Ugyanakkor olyan szervezeti kereteket és gazdasági lehetőségeket teremtett, amelyek megbecsült helyet biztosítottak a művészetnek és a művészeknek társadalmunkban s amelyek elképzelhetetlenek bármilyen kapitalista országban.

Mindezek az intézkedések hozzájárultak a kulturális forradalom kibontakozásához. Az irodalomban értékes új művek születtek, a magyar és külföldi klasszikusok eddig soha nem látott példányszámban jutottak el az olvasókhoz, kibontakozott az új magyar film- és színházművészet, a képzőművészetben monumentális alkotások jöttek létre államunk támogatásával. Mindezzel párhuzamosan egyre szélesebb dolgozó rétegek lettek az irodalmi, színházi, zenei, képzőművészeti alkotások értői és élvezői.

2. Az 1948-tól 1953-ig terjedő időszak művészetpolitikájában azonban súlyos hibák is előfordultak. Ezek közül a leglényegesebb, hogy különböző polgári, kispolgári nézetek ellen a harcot elsősorban nem ideológiai eszközökkel, hanem - sokszor helytelen - adminisztratív intézkedésekkel vívtuk. Ennek következtében a polgári ideológia maradványai tovább éltek az alkotók egy részének tudatában és nem következett be az a világnézeti fejlődés, amely nélkül a szocialista realizmus nem bontakozhat ki, üres szó marad. A párt művészetpolitikája ebben az időszakban megkívánta, hogy a művek közvetlenül szolgálják a napi politikai feladatokat, az agitációs célkitűzéseket. Ilyen körülmények között értékes alkotások mellett számos gyenge, sematikus mű született, amelyeket a kritika és a hivatalos elismerés sokszor érdemükön felül felmagasztalt s ezzel egészségtelen értékrendet alakított ki a művészetben.

A művészeti élet szervezeti kérdéseinek megoldásánál helyesen a kulturális nemzeti egység gondolatából indultunk ki, s ennek alapján egységes művészeti szervezeteket hoztunk létre. A művészeti szövetségek azonban éppen azért, mert nem folyt bennük megfelelő elvi harc, elvtelen tömörülésekké, sőt egyesek a későbbiekben a pártellenes ellenzék központjaivá is váltak.

1953 után a pártvezetés a régi művészet-politika számos hibáját - ha nem is elég következetesen és határozottan - elkezdte kijavítani, közben azonban újabb hibákat követett el. A művészeti szervezetekben és általában a művészek között ebben az időben helytelen, revizionista, polgári nézetek terjedtek el.

Megindult az egyoldalú hibakeresés, a párt- és állami irányítás támadása és lejáratása, feléledtek a különböző polgári irányzatok és nézetek, különösképpen a nacionalizmus, helytelen elképzelések terjedtek el az értelmiség s ezen belül főleg az írók és művészek társadalmi szerepéről. A párt- és államvezetés néhány kísérlettől eltekintve, nem folytatott következetes elvi harcot ezek ellen a revizionista, polgári nézetek ellen, s az adminisztratív intézkedések alkalmazásában is bizonytalanság és következetlenség volt tapasztalható. Kétségtelen, hogy a kulturpolitika hibái és azok kijavításában megmutatkozott huza-vona is közrejátszott abban, hogy a művészek, de különösen az írók egy részének - elvesztve megfelelő tájékozódásukat - szerepük volt az ellenforradalmi kísérlet ideológiai előkészítésében. 1956. november 4-e után a különböző művészeti ágakban, az egyes művészeknél - a párt és a kormány helyes politikája következtében - megindult az egészséges tisztulási folyamat. A helyzet elemzésével a párt lehetőséget adott arra, hogy a művészek felismerjék a helytelen nézeteket s ugyanakkor az állam a nehéz gazdasági helyzet ellenére is tetemes anyagi támogatásban részesítette a művészeket, sőt olyan jelentős új alkotásokat hozott létre, mint pl. a Nemzeti Galéria. Ezt a tisztulási folyamatot hivatottak elősegíteni a párt és állam új művészeti politikájának irányelvei.

2. A művészet szerepe társadalmunkban

Pártunk és államunk a jövőben sem mondhat le arról a fontos nevelőszerepről, amelyet a művészetek vállalnak az új társadalom építésében. Továbbra is valljuk, hogy a művészeti munka a kulturális forradalom, a szocialista építés szerves része. Elvetjük azt a régi, helytelen gyakorlatot, amely a művészet egészétől elsősorban közvetlen agitációs feladatok megoldását várta. A művészeti alkotások ábrázolják a mi valóságunkat teljes bonyolultságában, neveljék népünket a szocialista humanizmus szellemében, emeljék népünk világnézeti, erkölcsi, művészeti kulturáját s ezzel segítsék közeli és távolabbi célkitűzéseinek megvalósítását. Azok a művészek, akik arra indítást éreznek, olyan műfajokban is teremtsenek új alkotásokat, amelyek jellegüknél fogva közvetlenebb feladataink megoldására mozgósítanak.

Az írók, a művészek a mi társadalmunk megbecsült tagjai. A minden állampolgárt megillető közéleti tevékenység mellett azt kívánjuk, hogy elsősorban művészeti munkásságukkal szolgálják népünket és legyenek hűek népköztársaságunk alkotmányához, népi demokratikus rendünkhöz. A proletárdiktatura a munkásosztály és a vele szövetséges parasztság állama s vezető ereje a munkásosztály pártja. A néppel, a dolgozó osztályokkal összeforrott értelmiségre nagy feladatok várnak a mi államunkban, de semmi esetre sem játszhatja azt a szerepet, melyet a különböző revizionista nézetek hatására egyes írók, művészek szántak az értelmiségnek.

A múlt tapasztalatai alapján, de fenti célkitűzésekből kiindulva is rendkívül fontosnak tartjuk, hogy a művészek jobban megismerjék népünk életét, szorosabban forrjanak össze a dolgozó rétegekkel, megismerjék azokat az előremutató és visszahúzó erőket is, amelyek a mi társadalmunkban megtalálhatók. A néppel való közvetlen kapcsolat nélkül a valóságot megragadni nem lehet, s nem lehet olyan művet alkotni, melynek széleskörű s mély társadalmi hatása van.

A nép érdekeinek szolgálata egyben a haladás szolgálatát jelenti s ez eszeiileg is magas követelményeket állít a művész elé. A tehetséget nagyrabecsüljük, de úgy véljük, hogy az igazi tehetség nem az ösztönösség, hanem a tudatos munka alapján fejlődhet. A tudatossághoz elengedhetetlenül hozzátartozik a világnézet tisztasága. Meggyőződésünk, hogy a világ leghaladóbb világnézete a marxizmus-leninizmus, s éppen azért állítjuk, hogy az igazi tehetség csak a marxista-leninista világnézet alapján bontakozhat ki a maga teljességében. A marxizmus-leninizmus elmélete és módszere segíti művészeinket a fejlődés irányá-

nak, törvényszerűségeinek felismerésében, annak a tapasztalati anyagnak művészi kifejezésében, melyet a művész az életben összegyűjt. A világnézet a művészet belső követelménye. Így volt ez a mult nagy művészeti korszakaiban is, így van ez ma is.

3. A művészeti irányzatok

1. Pártunk és államunk biztosítja a művészetekben a különböző irányzatok versenyét, következetesen szem előtt tartva a szocialista realizmus perspektíváját. A szocialista realizmus nem a művészekre kívülről rákényszerített követelmény, hanem a művészetek belső fejlődésének eredménye, a realizmus legmagasabb foka. A szocialista realizmus olyan realista művészet, amely a tudományos szocializmus eszméin alapszik, a valóságot forradalmi fejlődésében, hiven és történelmileg konkrétan ábrázolja. Ennek olyan kiváló képviselői voltak, mint Gorkij vagy Majakovszkij, József Attila vagy Derkovics Gyula. A szocialista realizmus elfogadása tehát azt jelenti, hogy a művész a valóságot a marxizmus-leninizmus, a munkásosztály álláspontjáról ábrázolja. A szocialista realizmus az egész világ leghaladóbb művészeinek útja. Solohové éppugy, mint Aragoné. A világ művészetének ebbe a haladó áramlatába kapcsolódott bele a magyar művészet is.

A szocialista realizmus támogatásának elsőbbsége nem jelenti azt, hogy ne támogathatunk más realista törekvéseket is. Irodalmunk és művészetünk történetében a realista irányzatok mindenkor a leghaladóbbak voltak s azok jegyében születtek a legjelentősebb művészeti alkotások. A különböző realista irányzatokat a mi társadalmunkban gazdagítják a szocialista építés gyakorlati tapasztalatai és a szocializmus ideológiája, s ily módon a szocialista realizmus irányában fejlődhetnek. Ugyanakkor ezek az irányzatok a maguk értékes hagyományaival, alkotásaival megtermékenyítően hathatnak szocialista realista művészetünkre is.

Pártunk és államunk lehetőséget ad a nem-realista irányzatok jelentkezésére is, amennyiben azok nem ellenségesek a népi demokráciával szemben. Ezek az irányzatok - mint irányzatok - állami támogatásban nem részesülhetnek, mert nem töltik be azt a nevelő szerepet, amelyet népi államunk a művészeteknek szán s amely minden haladó művészet követelménye is. Jelentkezésükre azonban meg kell adni a lehetőséget, mert a nem-realista irányzatokat csak vitákban lehet legyőzni.

Az egyes irányzatokon belül biztosítjuk a különböző stiluskísérletek szabadságát s e téren helytelennek tartjuk az adminisztratív beavatkozást az alkotó munka folyamatába.

Fontosnak tartjuk a realista irányzatok fejlődése szempontjából is, hogy művészeink megismerjék a magyar hagyományok mellett a külföldi irányzatokat és műveket, s ezeken belül a szocialista realista alkotásokat. Szakítani kell a művészetekben is a provincializmussal, a nacionalizmussal, de azzal is, hogy egyes nyugati divatokat vagy irányzatokat - éppen a helyzet kellő ismerete hiányában - egyoldaluan felmagasztaljanak.

Helyeseljük, ha a művészek tekintetbe veszik a közönség igényeinek különbözőségét s ennek kapcsán egyetértünk olyan törekvésekkel is, amelyek a nemes szórakoztatást tűzik ki célul, de fellépünk minden izlésrontó vagy selejtes művészeti termék ellen.

4. Alkotói szabadság és bírálat

Pártunk és államunk elítéli az alkotói szabadság individualista, polgári értelmezését, amelyet az ellenforradalmi események előtt a revizionizmus felelevenített s amelyik a kapitalista társadalomban sem létezik. A kapitalista állam, a

kapitalista érdekeltségek kezében lévő összes művészeti intézmények és vállalatok a legkülönbözőbb eszközökkel korlátozzák a művész szabadságát és sokkal inkább előírják a művész számára a témát és a feldolgozás módját, mint nálunk bármikor, a leghibásabb művészetpolitikai gyakorlat idején is. Szembenállunk a szabadság mindenféle individualista, anarchista értelmezésével, ugyanakkor hangsúlyozzuk, hogy az alkotó munkában messzemenő szabadságot biztosítunk a művészeknek. Szabadságot a témaválasztásban, a feldolgozás módjában, az irányzatok, a formakísérletezések kérdésében. Mi a marxizmus klasszikusaival valljuk, hogy a szabadság a felismert szükségszerűség, hogy az egyén csak a társadalom fejlődésének törvényszerűségeit felismerve juthat el az igazi szabadsághoz. A magyar művészet fejlődésében, a közösség, a nép sorsának vállalása a haladó irányzatok mindenkor jellemzője volt. A művészek ábrázolják bátran fejlődésünk érdekében társadalmunk ellentmondásait, a népen belüli ellentmondásokat éppugy, mint a nép és ellenségei közti kibékíthetetlen ellentmondásokat. A népen belüli ellentmondások ábrázolásában ne az egyoldalú hibakeresés vezesse a művészeket, hanem az a tudat, hogy ezek az ellentmondások megoldódnak, ha ma még minden esetben nem is látják világosan a megoldás módját.

Az alkotói szabadság megfelelő légkörét magasszintű elvi viták alakítják ki, ilyenfajta vitákra eddig csak ritkán került sor. A kritika a mi társadalmunk fejlődésének egyik elengedhetetlen előfeltétele s nincs kisebb szerepe a művészetben sem. A kritika elősegíti, hogy a művészetek közvetlenebb kapcsolatba kerüljenek a néppel, a dolgozók különböző rétegeivel s hozzájárul népünk neveléséhez. Ugyanakkor a jó, színvonalas kritika támogatja a művészetek és egyes művészek fejlődését is. Meg kell szüntetni azt az elszakadást, amely ma a művészetben elmélet és gyakorlat közt megtalálható. A művészek ismerjék meg jobban a marxista művészet elméletét, a kritikusok pedig sohase tévesszék szem elől a művészi gyakorlatot.

Ezekben a vitákban fel kell venni a harcot azok ellen a polgári nézetek ellen, amelyek az utóbbi időkben az irodalomban és a művészetben elterjedtek s itt nemcsak a káros vagy helytelen politikai, ideológiai, hanem esztétikai nézetekről is szó van. A kritikának határozottnak s ugyanakkor konstruktívnak kell lennie, nem emberek, hanem helytelen nézetek ellen kell alkalmazni a bíráló fegyverét. A kritika legyen elvileg megalapozott, hozzáértő s küzdjön mindenféle klikk-szempontra ellen.

5. Párt- és állami irányítás

A párt- és állami irányításról a művészetek terén sem mondhatunk le s elítélünk minden olyan nézetet, amely a művészet fejlődésének spontaneitását vallja. A párt és a szocialista állam a nép érdekeit képviseli és a művészet sem szolgálhat más érdekeket.

A művészet párt- és állami irányításában szakítani kell azonban a régi helytelen módszerekkel, különösképpen az adminisztratív beavatkozással az alkotás folyamatába. Párt- és állami szerveink elvi módon, a marxizmus-leninizmus eszméivel irányítsanak, segítsék az alkotó művészeket a világnézeti kérdések tisztázásában s ennek érdekében segítsék elő az eleven ideológiai viták, a kritikai élet kialakítását. A pártirányításnak egyik fontos módja az egyes alkotói közösségekben dolgozó kommunisták megfelelő aktív tevékenysége szorosan együttműködve a párttonkivüli művészekkel. A párt- és állami irányítás helyes megoldása nagymértékben függ az egyes kulturális, művészeti intézmények, vállalatok vezető munkatársaitól, éppen ezért a proletárdiktatura művészetpolitikájának elengedhetetlen feltétele, hogy ezeken a helyeken a szocializmushoz hű, hozzáértő párttagok és párttonkivüliek dolgozzanak. A párt- és állami irányítás nem dolgozhat a művészekről elszigetelten, ellenkezőleg maguknak a művészeknek is cselekvőleg részt kell venni az irányítás elvi és gyakorlati formáinak kidolgozásában és a határozatok

előkészítésében és végrehajtásában. Amikor kimondjuk, hogy a párt- és az állam elsősorban eszmékkel irányít, ugyanakkor hangsúlyoznunk kell, hogy ellenséges nézetekkel, ellenséges művekkel és selejtes fércmunkákkal szemben adminisztratív eszközökkel is felvesszük a harcot.

A párt- és állami irányítás új módszereiben lényeges szerepet játszanak a különböző művészeti szervezetek, köztük elsősorban a művészeti tanácsok. A művészeti tanácsok az egyes szakterületek kiváló képviselőiből álljanak s nyújtsanak támogatást az illetékes párt- és állami szerveknek hozzájuk tartozó művészeti ágak legfontosabb elvi és gyakorlati kérdéseinek megoldásában. Az irányításban az eddiginél nagyobb szerepet s ezzel együtt nagyobb önállóságot és felelősséget kell kapniuk a különböző alkotó műhelyeknek, színházaknak, filmgyáraknak, kiadóknak stb. Ezek az intézmények állnak közvetlen kapcsolatban a művészekkel s éppen ezért elsősorban az ő feladatuk a művészeti munkát a párt és az állam szempontjából helyes irányba befolyásolni mind a meggyőzés eszközével, mind a rendelkezésre álló anyagi eszközökkel is.

Művészeti téren is érvényesíteni kell a decentralizációt s lehetővé kell tenni, hogy a vidék művészeti élete újra elevenné váljék. Éppen ezért ott, ahol annak politikai és művészeti feltételei megvannak, létre kell hozni megfelelő művészeti társaságokat s azokat az intézményeket, melyek elősegítik a művészeti élet kibontakozását. A megyei és városi párt- és tanácsai szerveknek e téren nagyobb kezdeményezést kell biztosítani s lehetővé kell tenni, hogy anyagilag is támogassák - a fent említett egységes irányelvek figyelembevételével - a különböző művészeti ágakat.

Az állami irányításban nagy jelentősége van a gazdasági eszközök felhasználásának. A jövőben a gazdasági erőforrásokat differenciáltabban kell felhasználni, gondoskodni kell arról, hogy a társadalmunkat támogató művészileg értékes műveket jobban honoráljuk mint azokat, amelyek sem egyik, sem másik szempontból nem olyan jelentősek. Általában kövessük azt az alapelvet, hogy alkotó művészeink számára biztosítjuk a megfelelő életfeltételeket, de ugyanakkor anyagilag is jobban támogassuk a szocialista realista alkotások létrehozóit, a magas színvonalu művészi munkát. Nagyon határozottan fel kell lépni viszont minden ellenséges irányzat vagy értéktelen munka anyagi támogatása ellen. Arra kell törekedni, hogy minden művészeti ágban a sajátosságoknak legjobban megfelelő gazdálkodási rendszert alakítsanak ki. Fontos feladat kulturális, de gazdasági szempontból is a művészeti export fokozása. Helyesnek találjuk, hogy amilyen arányban nő a művészeti export, olyan arányban bővüljenek a külföldi utazási lehetőségek is a művészek számára.

Gyakran találkozunk a művészetek területén anyagi erőforrásainkkal és a létrejött alkotásokkal arányban nem álló igényekkel, a megbízatások és szerződéskötések körül a klikk-szellem érvényesülésével s más olyan jelenségekkel, amelyek távolállanak a szocialista művészeti erkölcstől. A művészek közt, a művészeti közvéleményben s az állami intézményeknél olyan szellemet kell kialakítani, amely elutasítja az ilyenfajta jelenségeket és magatartást, mert ez nemcsak gazdaságilag káros, hanem visszaveti a művészek s különösen a fiatal művészek fejlődését.

6. Egyes művészeti területek főbb feladatai

Az egyes művészeti területeken a következő főbb feladatokat kell végrehajtani.

a/ Színház

Magas színvonalu elvi viták során tisztázni kell a színházi terület legfontosabb kérdéseit, mint a realista színjátszás, a szocialista művészeti erkölcs,

valamint a művészek és a közönség helyes kapcsolatának problémáit. Meggyőzéssel, fokozott nevelőmunkával el kell érni, hogy a területen dolgozó művészek és szakemberek művészi munkájuk mellett gondolkodásukban is a szocialista-realista művészet hívei legyenek.

A drámai irodalom nagy klasszikus alkotásainak bemutatása mellett támogatni kell a magyar színi irodalom haladó hagyományainak fokozott ápolását, valamint minél több szovjet és mai tárgyú, haladó külföldi színdarab előadását. Különös gondot kell fordítani arra, hogy szocializmust építő népünk életét ábrázoló, színvonalas drámai alkotások minél nagyobb számban szülessenek meg és kerüljenek bemutatásra. A Színművészeti Tanács és a Színháztudományi Intézet segítségével meg kell valósítani a távlati műsortervezést, ki kell alakítani a különböző színházak egyéni arculatát, segítséget kell nyújtani az együttesek kifejlesztéséhez.

Meg kell teremteni a színi kritikusokkal - különösen a színházi szaklapok munkatársaival - a szoros együttműködést, a színvonalas nevelő kritika kialakítása érdekében. Biztosítani kell ifjúsági és munkáselőadások szervezése útján az új színházi közönség további növelését és művészi nevelését.

Szervezeti téren fokozatosan ki kell javítani az elmúlt években etéren elkövetett hibákat és le kell fektetni az egészséges továbbfejlődés irányelveit. /Pl.: a Staggione-rendszer bevezetése az önálló társulatot el nem bíró városokban, az állandó együttes helyett rendszeres vendéjátékok biztosítása, a színházi működési engedélyek felülvizsgálása stb./

b/ Zeneművészet

Tisztázni kell a zenei és táncművészeti alkotások elvi problémáit. /Nemzeti zenei nyelv, népi zene- és táncművészet, realizmus a zenében, szocialista realizmus stb./ Meg kell teremtenünk a viták lebonyolításának formáit. Különös gondot kell fordítani a magas színvonalú zenekritika kibontakoztatására.

A szocialista-realista irányzat támogatása érdekében felül kell vizsgálnunk az állami megrendelések kiadásának, az elkészült zeneművek, zenetudományi munkák és tánc-koreográfiák elbírálásának módját. A szocialista-realista műveket továbbra is állami támogatásban részesítjük, ugyanakkor helyet biztosítunk minden haladó irányzatnak. A komoly zene népszerűsítése érdekében növeljük az ifjúsági hangversenyek számát, kötetlenebb hangversenyrendezési lehetőséget biztosítunk zeneoktatási intézményeink számára és életre hívjuk a régebben jól működő zeneegyleteket. A zeneoktatási intézményeinkben folyó munkát összehangoljuk az általános iskolai és középiskolai énektanítással.

Táncművészet terén megvizsgáljuk a néptánc, a klasszikus balett és a mozgásművészeti irányzat eddigi eredményeit és a stílusok továbbfejlesztésének lehetőségeit.

c/ Film

Filmművészeink az elért eredmények továbbfejlesztésével, a filmek eszmei tisztaságának biztosításával, művészi színvonalának emelésével, a tematikai és műfaji választék bővítésével fejlesszék játékfilmgyártásunkat. Vegyék jobban figyelembe azt is, hogy játék-, dokumentum és népszerű tudományos filmjeink a külföldön is igen fontos tényezői hazánk, népünk és kulturánk megismertetésének. A kulturális és művészeti kapcsolatok fejlesztése érdekében filmstúdióink a baráti és más országok stúdióival együttműködve hozzanak létre közös filmalkotásokat is.

Támogatni kell legjobb íróinkat abban, hogy az elmúlt évek tapasztalatai, eredményei alapján színvonalas forgatókönyvek írásával elősegítsék a magyar filmművészet további fellendítését.

Lényegesen emelni kell filmkritikánk színvonalát, hogy ezáltal is elősegítsük széles dolgozó tömegek esztétikai nevelését.

A közönség igényeinek jobb kielégítése érdekében fokozni kell a filmszínházakban bemutatásra kerülő új filmek számát, a műsorok változatosságát. Gondoskodni kell a filmgyárak, a városi és a falusi filmszínházak technikai korszerűsítéséről, a filmszínházak szebbé, otthonosabbá tételéről.

d/ Képzőművészet

A képzőművészet területén eszmei viták, megfelelő kiállítási politika, a művészi munka megfelelő támogatása révén elősegíteni annak tisztázását, hogy a jelenlegi művészeti irányzatok és törekvések közül melyek milyen mértékben segítik elő a képzőművészet szocialista realista fejlődését. Külön gondot kell fordítanunk a képzőművészet és építészet eddiginél szervezettebb együttműködésének kialakítására, mert meggyőződésünk, hogy a képzőművészet elsősorban az építészet-
adta monumentális lehetőségek révén fejlődhet. Feladatunk, hogy a közönséget minél magasabb színvonalu alkotásokhoz juttassuk és hogy a művészeket közelebb hozzuk a nagymértékben megnövekedett vásárló közönséghez. A művészeti főiskolák tanmenetének megfelelő átalakításával és a főiskolát végzett fiatalok megfelelő eszmei gondozásával kívánjuk biztosítani a fiatal művészek eddiginél jobb felkészültségét és megfelelő szakmai fejlődését.

*

Mindezeknek a célkitűzéseknek megvalósítása a művészetek hatalmas fejlődését teszi lehetővé szocializmust építő hazánkban s tovább gazdagítja kulturális forradalmunkat. Az egyes művészeti ágak feladata, hogy ezeknek az irányelveknek az alapján kidolgozzák a megoldásra váró legfontosabb kérdéseket.

*

V. NÉPMŰVELÉS

1. A népművelés helyzete a felszabadulás után

Államunk mindig alapvető feladatának tekintette a kulturális nevelő munkát. Szervezetten gondoskodott dolgozóink műveltségének emeléséről, ismereteinek bővítéséről, arról, hogy a művelődési javak, kulturális kincsek mind az egyének magatartásában, mind a társadalom életében minél inkább, minél szélesebb körben hatékony tényezőkké váljanak. Nemzeti kulturánk kincseinek megismeréséhez, széleskörű terjesztéséhez a mi rendszerünk teremtette meg az alapvető feltételeket. Irodalmunk, színművészetünk, képző- és iparművészetünk, nemzeti zenénk, népi táncaink stb. soha ilyen széles körben nem juthattak el és nem válhattak mindennapi szükségletté, mint az elmúlt 13 évben. Intézményeink hálózata - az egész népművelési munka - az állam és a társadalom közös aktivitására épült s épül egyre inkább.

Bár eredményeink számosabbak, az elmúlt évek során komoly hibákat is követünk el. E hibák jávarészánek alapja mindenképp az a sietség, gyorsaság, amely elért, vagy vélt gazdasági sikereink láttán a népművelésben is megmutatkozott. Ez sok esetben bizonyos türelmetlenséggel, a dolgozókkal szembeni értetlenséggel s az irányításban egészségtelen centralizmussal párosult. Ebből eredően visszaesett a népművelés társadalmi jellege, a munka tudományos megalapozottsága sokszor elsikkadt. Apparatikusunk hajlamossá vált arra, hogy a népművelés tartalmi irányítása helyett szervezzen, adminisztráljon és rendezzen.

Kedvezőtlenül hatottak a népművelésre az értelmiséggel szemben elkövetett hibák. Ezeket mi magunk is tetéztük haladó kulturális hagyományaink indokolatlan leszűkítésével, sokszor helytelen káderpolitikánkkal. Ennek maradványait ma is érezzük.

Fogyatékoságok jelentkeztek - s részben még jelentkeznek - intézményeink anyagi megalapozottságában is. Ez legtöbb helyen az üzletszerű - kulturpolitikai vitatható /vagy egyenesen káros/ rendezvények dömpingjére vezetett. Művelődési házainknak ez ma is nagy gondja. Sajnos még a rendelkezésre álló anyagi erőket sem használtuk fel elég hasznosan, az állami és szakszervezeti kulturális beruházások még ma is külön csatornákon folydogálnak. Ez mind a művelődési házak, mind a könyvtárak külső, belső arculatán egyaránt látszik, de erre utalnak a teljesen tervszerűtlen kulturház építkezések is. Gazdasági, de egyéb kérdésekkel is összefügg a főváros és vidék kulturális ellátottságának aránytalansága.

2. A népművelés fő elvei és feladatai

A szocializmus megvalósításához - változatlanul - nélkülözhetetlen feltételnek tekintjük dolgozó népünk világnézeti - s nemzeti kulturánk és az egyetemes emberi műveltség legfőbb értékeire épülő - általános, valamint szakműveltségének tervszerű és fokozatos emelését, izlésének fejlesztését.

A népművelés a szocialista állam kulturális funkciójának szerves részeként, egyrészt az általános, valamint a szakismeretek sokoldalú bővítése révén, másrészt a dolgozó nép alkotó kedvét, erejét támogatva, érdeklődését, igényeit figyelembevéve valósul meg.

A népművelés tehát nem pusztán állami feladat, hanem az egész társadalom alkotó kezdeményezéseivel, igényeivel számoló, azokra építő tevékenység, amelyet természetesen az állam közvetve, vagy közvetlenül irányít és befolyásol művelődésügyi apparátusa révén - a legjobb szakemberek bevonásával.

Különös gonddal, sokoldaluan kell foglalkoznunk a munkások, valamennyi dolgozó réteg szocialista tudatának fejlesztésével.

A népművelés fontos feladata a természet és társadalom fejlődéstörvényeinek megismertetése, ennek kapcsán az idealista világnézet fokozatos legyőzése, a nacionalizmus gyökereinek, hamis illúzióinak feltárása, a mindennapi élet kérdéseinek a szocialista építés és erkölcs szempontjából való magyarázása. Ezt igen változatos eszközökkel, tudományos módszerekkel, - általában az irodalom, művészetek, tudomány anyagának tervszerű felhasználásával, fokozatosan kell elérni.

A népművelés tudományosan is megalapozott tevékenység. A munka irányításában és végzésében biztosítani kell a tudományosság és tervszerűség elvét. Különlegesen fontos szerep jut ebben a Népművelési Intézetnek, a művelésügyi más tudományos - elsősorban pedagógiai, lélektani stb. intézeteinek, az egyetemek, főiskolák egyes tanszékeinek /pedagógia, néprajz, lélektan, történelem, stb./. Biztosítani kell a népművelők magas színvonalu képzését és továbbképzését, gondoskodni kell arról, hogy a tudományegyetemek, főiskolák, akadémiák fakultative tanítsák a népművelést. Ennek lehetőségét elsősorban a pedagógusképzésben kell biztosítani.

A társadalmi haladás, a szocializmus építése érdekében a nagy haladó magyar gondolkodók, és népművelők uttörő nyomdokait követve a népművelés sajátos eszközeivel is segíteni kell a nép különböző rétegeinek összefogását, egyetértését. Önmagában az állam - az állami szervek - ezt nem érhetik el. A széles dolgozó rétegeket átfogó népművelés csak a társadalom, a széles dolgozó rétegeket átfogó tömegszervezetek - a szakszervezetek, Hazafias Népfront, KISZ, MSzBT., stb., a tudományos, művészeti, kulturális egyesületek, tanácsok, szövetségek - tevékenységére épülhet.

A szakszervezetek - általában a tömegszervezetek - kulturális nevelő munkája szerves részét alkotják az állam népművelő tevékenységének. Munkájukat az egységes párt és állami kulturpolitikán belül irányelveinek megfelelően - az állami szervekkel összehangoltan és egyetértésben, a közös célok eredményes megvalósításának szem előtt tartásával végzik. A szakszervezetek érdekvédelmi feladatai magukban foglalják a dolgozók kulturális érdekeinek védelmét is.

A dolgozók igényeinek maximális kielégítése - az e célra fordítandó anyagi eszközök helyes felhasználása - körültekintő, tervszerű munkát igényel. Az anyagi eszközök felhasználása terén mutatkozó hiányosságok megszüntetése érdekében a népgazdasági tervekben a kulturotthonok s egyéb művelődésügyi létesítmények építésére előirányzott összegeket ezentúl nem az egyes ipari, vagy más tárcák, hanem a Művelődésügyi Minisztérium költségvetésében kell előirányozni és a SzOT-tal egyetértésben kell felhasználni.

Figyelembe véve egyes vidéki városok jelentős hagyományait, munkásosztályunk s a többi dolgozó osztályok érdekét - a szakszervezetekkel, Hazafias Népfronttal együtt - mindent meg kell tennünk a vidéki művelődési központok virágzásáért /Debrecen, Miskolc, Szeged, Pécs, stb./.

A társadalom s az állam jelentős anyagi erőforrásait is igénybevéve arra kell törekedni, hogy a falvak és tanyavilág kulturális elmaradottságát minél előbb megszüntessük. Az elhanyagoltabb országrészek, tájak kulturális életének

fejlesztésére hosszabb lejáratu terveket kell kidolgozni.

A fokozatos decentralizálásnak megfelelően népművelési intézményeinknél növelni kell a helyi tanácsok felelősségét. A társadalmi bázis szélesítésével egybe esik az a törekvés is, hogy az irányítás a legjobb szakemberekre támaszkodjék. A Művelődésügyi Minisztérium Közművelődési Főosztálya mellett létre kell hozni az országos Népművelési Tanácsot. Hasonló szakmai tanácsadó testületek /Népművelési Tanács/ működhetnek a megyei, községi Állandó Bizottságok mellett. Ezekben a tanácsokban fejtheti ki tevékenységét a Hazafias Népfront, KISz, és a szakszervezetek is. Helyes az a törekvés, hogy a helyi, községi népművelési /művelődésügyi/ tanács elnöke az iskola igazgatója, vagy rátermett pedagógus legyen.

A társadalmi kezdeményezés és aktivitás növelésével párhuzamosan erősíteni kell az állami irányítást. Hazánkban egységes művelődéspolitiká érvényesül. Ennek alapelvei minden szervre egyaránt kötelezőek.

3. A népművelési intézmények formái

A népművelés fontos központjai a művelődési házak. Ezek a kulturális tömegmozgalom fellegrárai. A művelődési házak legfőbb feladata a kulturált, sokoldalú, tervszerű művelődési lehetőség biztosítása a dolgozók számára. Élükre - demokratikus alapon - olyan vezető testületet kell választani, amely hozzáértéssel irányítja a munkát. A szakszervezetek, Hazafias Népfront, KISz, Nőtanács stb. elsősorban a hozzájuk tartozó rétegek körében szervezzék meg a népművelést, igénybevéve az állami, szakszervezeti kulturális intézményeket, a művelődési házakat. Ezeket az intézményeket /művelődési házak, könyvtárak, mozik stb./ - a szakszervezetek mellett - továbbra is az állami szervek tartják fenn és irányítják.

A legközelebbi évek során be kell fejezni az állami közművelődési könyvtárhálózat kiépítését. A könyvtárak állományát a magyar és világirodalom legértékesebb műveivel gazdagabbá, változatosabbá kell tenni. Fejleszteni kell a könyvtárak gyermekifjúsági részlegét és önálló gyermek- és ifjúsági könyvtárakat is létre kell hozni. Gondoskodnunk kell egyik legnagyobb kincsünknek, az Országos Széchényi Könyvtár méltó elhelyezéséről. A könyvtári munka tudományosabbá tétele érdekében létre kell hozni a Könyvtártudományi- és Módszertani Intézetet.

Nagy gondot kell fordítani muzeumainkra. Biztosítani kell, hogy a muzeumok - jelentős tudományos funkciójuk mellett - maradéktalanul töltsék be a népművelésben vállalt fontos szerepüket is /ismeretterjesztés, közismereti, közművelődési munka stb./. Ezzel terveikben, tevékenységük során mindig számoljanak. Muzeumainkat /kivéve néhány országos jelentőségűt/ tanácsai kezelésbe kell adni.

A népművelésben az eddiginél nagyobb szerepet kell játszania az alap, szak- és világnézeti ismereteket nyújtó ismeretterjesztésnek. Az ismeretterjesztésnek továbbra is fő célja népünk szocialista tudatának formálása a marxista szemléletű általános műveltség terjesztése révén. A magyar irodalom, művészet és tudomány haladó értékeit, a felszabadulás óta elért eredményeinket stb. széles körben ismertetve, felkelthetjük népünkben a jogos nemzeti büszkeséget, szocialista hazánk szeretetét, más népek megbecsülését.

Munkásosztályunk s egész társadalmunk fejlődése szempontjából lényeges kérdésnek tartjuk a műszaki ismeretterjesztést, a műszaki propagandát. Ennek érdekében minél előbb létre kell hozni az Országos Műszaki Muzeumot.

Az idealista világnézet elleni harcban - a hallgatóság műveltségi és világnézeti szintjét figyelembe véve - tervszerűen kell terjeszteni /előadások, könyvtárak, muzeumok, filmek, kiállítások stb. útján/ a materialista szellemű természettudomány, régészet, történelem, irodalom, néprajz, művészetek stb. erre alkalmas anyagát.

A különböző szakintézmények, szervezetek mellett - azokkal együttműködve - a népművelésnek is feladata a dolgozók szakmai tudásának állandó fokozása.

Az ismeretterjesztés reálisan megalapozott, módszeresen felépített, a helyi sajátos igényeket messzemenően figyelembe vevő tervekre épüljön. Az eddiginél sokkal nagyobb erővel támogatni kell azokat az ismeretnyújtási lehetőségeket, amelyek dolgozóinkat összefüggések felismerésére vezetik. /Előadássorozatok, tanfolyamok, szabadakadémiák, népfőiskolák stb./. Különös gondot kell fordítani a szemléltetésre, elsősorban a filmre.

A művészeti műkedvelő mozgalom központi kérdése a művészeti nevelés, a művészeti izlés, művészet iránti fogékonyság fejlesztése. Serkentenünk kell a népi művészi alkotó erőt, kerülve a dilettantizmust, kirakatszerűséget, az öncélú produkciós törekvéseket. A népművelés minden ágazata - különösen a műkedvelő művészeti mozgalom - szorosan kapcsolódik a hivatásos művészetekhez. A hivatásos művészeket, alkotókat be kell vonni a mozgalom irányításába. Segítsen a népművelés ne csak a felnőttek, hanem a gyermekek esztétikai nevelésében is. Általában tegyen minél többet az iskolából kikerülő korosztályok neveléséért.

A művészi izlés és ismeretszerzés széleskörű fejlesztése érdekében kiállításokkal, filmekkel, olcsó kiadványokkal közelebb kell hozni népünkhöz a képző- és díszítő művészetek alkotásait.

Általános zenei, valamint népi táncművészetünk fejlődését sokoldalúan segíteni kell. Virágozzék hagyományos énekkari, tánc kulturánk; minél szélesebb rétegek ismerjék meg legjobb előadóművészeinket, együtteseinket. Általában a művészi nevelést tegyük ifjúságunk, a jövő nemzedék fejlődésének fontos feltételévé.

Az ország területén élő nemzetiségeknek is meg kell adnunk minden lehetőséget, hogy kulturájukat fejlesszék, műveltségük nemes hagyományait megőrizzék. Ez a nemzetiségi szövetségek elsőrendű feladata.

A rádió, és televízió, a film, a hivatásos művészeti intézmények, intézetek, az iskolák, egyetemek, tudományos intézetek tekintsék alapvető feladatuknak e sokoldalú munka tervszerű segítségét, népünk művelését.

*

A Kormány mind erkölcsileg, mind anyagilag kifejezte már - s a jövőben méginkább érvényesíti a népművelési területet irányító apparátus iránti megbecsülését. Gondoskodni kíván arról, hogy az irányítás - világnézetiileg tiszta alapokon állva - a társadalomtól, a legjobb szakemberektől támogatva érvényesüljön, tiszteletben tartva a nép érdekében virágzó népművelés társadalmi jellegét.

*

A kulturális program a magyar nép ügye, a szocializmus építésének egyik döntő tényezője. A cél, melyet kijelöl: a kulturforradalom, csak a párt irányításával és az egész társadalom közreműködésével valósulhat meg.

A program megvalósítása mindenekelőtt a tanácsok erőpróbája. Az állami művelődésügyi feladatok széleskörű decentralizálása révén valamennyi alsó- és középfokú oktatási intézmény, a népkönyvtárak, kulturotthonok, mozik hálózata, a színházak zöme, a tanácsok irányítása alatt működik. A tanácsokra hárul a népművelés sokrétű munkájának összefogása és megszervezése. Tulnyomórésztben a tanácsok kötelékében működnek a pedagógusok, akiknek vállán nyugszik - különösen falun - a kulturális munka legnagyobb része, akiknek odaadó munkája elsősorban segítheti a magyar nép műveltségének emelését.

A szakszervezetek az üzemekben, a munkahelyeken folyó kulturális tevékenység gondozói, szervezői. Ezért az állami szervek az eddiginél szorosabb együttműködést építsenek ki a szakszervezetekkel, jobban vonják be azokat a kulturmunka tartalmi kérdéseinek kialakításába. Ezzel egyben az állami irányítás is hatékonyabban érvényesíthető.

Az ifjúság szocialista szellemű nevelése a kulturforradalom egyik kulcskérdése. Ezért a Kommunista Ifjúsági Szövetségnek sokoldaluan részt kell venni mind a határozatok hozatalában, mind pedig azok megvalósításában.

A Hazafias Népfront hivatása, hogy a dolgozókat mozgósítsa a kulturprogram végrehajtására.

A Művelődésügyi Minisztérium feladata, hogy a párt irányításával összefogja és vezesse a program valóraváltására irányuló társadalmi és állami tevékenységet; megszabja a végrehajtás ütemét és módozatait; irányt mutasson a legfontosabb oktatási, művészeti és egyéb művelődési kérdésekben; biztosítsa a program megvalósításának szervezeti és gazdasági feltételeit. Az állami irányítás új módszerei, a tanácsok szerepének megnövekedése, az eddiginél sokrétűbb és folyamatos kapcsolatok kialakítását teszi szükségessé a minisztérium és a tanácsok, valamint a társadalmi szervek között. A minisztérium vezetői vegyenek részt a tanácsai testületi szervek munkájában, vegyék igénybe a helyi párt- és társadalmi szervek segítségét.

A program csak a marcizmus-leninizmus tudományának alapján álló, szakmailag képzett, kulturált állami szervezettel valósítható meg. E magas követelmény szükségessé teszi egyrészt a minisztérium és tanácsai dolgozók szakmai és politikai továbbképzését, másrészt a szervezet stabilitását, megszüntetve a káderek gyakori cserélgetését. El kell érni, hogy a művelődésügyi dolgozói területükön gyökeret verve munkakörüket évek tapasztalatával lássák el és feladatukat élethivatásnak tekintve, ennek megfelelően képezzék magukat.

Az állami és társadalmi szervek széleskörű együttműködése a kulturális program végrehajtásában csak akkor érvényesülhet hatékonyan, ha sikerült biztosítani az összhangot a párt elvi célkitűzései és az ezeket megvalósító állami irányító tevékenység, valamint a munkásosztály, parasztság és értelmiség egyre fejlődő igényei között.

Ennek az összhangnak megteremtése érdekében a program végrehajtására irányuló intézkedések, állásfoglalások hozatalánál a párt és az állami vezetés támaszkodjék a haladó közvéleményre, a kommunisták, a pártonkívüli szakemberek, tudósok, művészek, pedagógusok javaslataira, kezdeményezéseire. A fontosabb határozatokat termékeny viták előzzék meg. A határozatok végrehajtásába be kell vonni a kulturát szerető és művelődni vágyó munkások, parasztok széles rétegeit.

Az elvi állásfoglalások, határozatok ilyen értelemben folyó jobb előkészítését szolgálják a Művelődésügyi Minisztérium mellett létesített különböző művészeti /film-, színház-, irodalmi, zenei-, stb./ tanácsok és egyéb tanácskozó szervek, mint a Népművelési Tanács, a Tudományos és Felsőoktatási Tanács, az Országos Gyermekvédelmi Tanács.

A párt területi és alapszervei állandóan kísérik figyelemmel és a kommunistákon keresztül szervezzék, vigyék előre a program végrehajtását; biztosítsák, hogy a kulturforradalom valóban az egész társadalom ügyévé váljék.